

VERSLAG

OVER HET

BESTUUR EN DEN TOESTAND DER ZAKEN

VAN DE

STAD TURNHOUT,

door het Kollegie van Burgemeester en Schepenen aen den
Gemeente-Raad,

IN ZYNE ZITTING VAN 7° OCTOBER 1861, VOORGEDRAGEN.

BREPOLS EN DIERCKX ZONN.

Myne Heeren,

Overeenkomstig de bepalingen van het art. 70 der gemeentewet, hebben wy de eer UEd. het volgende verslag over het bestuur en den toestand der zaken, voor het dienstjaar 1860-1861, te doen.

TITEL I.

STAET DER BEVOLKING.

De bevolking van onze stad en derzelver gehuchten, op 31 december 1860, bestond uit 12,815 zielen, te weten : 6246 mannen en 6569 vrouwen.

Beweging van den burgerlyken stand.

Geboorten, sterfgevallen, huwelyken, echtscheidingen, erkende en gewettigde kinderen.

De volgende staet toont ten duidelykste aen de bewegingen van den burgerlyken stand (geboorten en sterfgevallen), gedurende de jaren 1859 en 1860.

Vande sterfgevallen der twee geslachten in 1860, telt men er :			25
Van 1 maend voltrokken en beneden.			8
Van 1 maend tot 2 maenden voltrokken.			1
2	3	4	3
3	4	5	3
4	5	6	1
5	6	7	3
6	7	8	4
7	8	9	1
8	9	10	4
9	10	11	1
10	11	12	1
11	12	13	6
12	13	14	3
13	14	15	3
14	15	16	3
15	16	17	3
16	17	18	13
17	18	19	3
18	19	20	3
19	20	21	4
20	21	22	1
21	22	23	2
22	23	24	1
23	24	25	3
24	25	26	1
25	26	27	2
26	27	28	2
27	28		2
28			4

Mede te dragen 129

Verschil In meer In min	1860	1859	Getal geboorten.		1860	1859
			Wettige.	Mannelyk.		
45	185	326	Vrouwelyk.	6	10	439
49	168	217	Mannelyk.	8	10	439
5	5	6	Vrouwelyk.	8	10	439
2	8	10	Totaal.		8	562
97	562	439			97	439
12	81	81	Getal sterfgevallen.		12	81
8	90	82	Kindren en on- gevonden.	Mannelyk.	8	90
6	55	59	Geluwden	Vrouwelyk.	6	55
2	55	55			2	55
5	21	18	Weduwenaren.		5	21
1	28	27	Weduwen.		1	28
4	276	280	Totaal.		4	280
8	179	179	Meerder gestorven dan geboren.		8	179
85	86	179	Meerder geboren dan gestorven.		85	86
1	12	11	Getal doodgeboren, in de geboorten en sterfgevallen niet be- gripen.		1	12
2	10	13	Wettige.	Mannelyk.	2	10
1	1	1	Vrouwelyk.	1	1	1
1	1	1	Mannelyk.	1	1	1
1	1	1	Vrouwelyk.	1	1	1
9	21	21	Totaal.		9	21
6	15	15	Getal tweelingen onder de geboorten begripen.		6	15
Aanmerkingen.						
Er zyn hier ter stede, in 1860, 4 personen van het mannelijk en 7 van het vrouwelyk geslacht overleden, die er niet woonachtig waren, tenyde of 3 van het mannelijk en 2 van het vrouwelyk geslacht, die hier woonachtig waren, elders zyn overleden.						

Van 29 jaren voltrokken	Medege dragen	129
» 30	»	1
» 31	»	3
» 32	»	2
» 33	»	3
» 34	»	»
» 35	»	3
» 36	»	1
» 37	»	2
» 38	»	1
» 39	»	2
» 40	»	4
» 41	»	3
» 42	»	2
» 43	»	1
» 44	»	»
» 45	»	»
» 46	»	3
» 47	»	1
» 48	»	2
» 49	»	3
» 50	»	1
» 51	»	1
» 52	»	1
» 53	»	1
» 54	»	4
» 55	»	2
» 56	»	»
» 57	»	5
» 58	»	1
» 59	»	»
» 60	»	1
» 61	»	6
» 62	»	8
» 63	»	3
» 64	»	3
» 65	»	5
» 66	»	4
» 67	»	3
» 68	»	5
» 69	»	5
» 70	»	5
Mede te dragen		230

Van 71 jaren voltrokken	Medege dragen	230
» 72	»	4
» 73	»	3
» 74	»	4
» 75	»	2
» 76	»	2
» 77	»	4
» 78	»	5
» 79	»	2
» 80	»	2
» 81	»	1
» 82	»	»
» 83	»	1
» 84	»	3
» 85	»	3
» 86	»	2
» 87	»	1
» 88	»	»
» 89	»	»
» 90	»	3

Totaal 276

Volgens opgave zijn er gestorven ten gevolge van :

	Thuis.		In 't Gasthuis, andere openbare gestichten, enz.		Met behulp der geneesheeren.		Zonder behulp der geneesheeren.	
	MAN.	VR.	MAN.	VR.	MAN.	VR.	MAN.	VR.
Bloedspuwing	2	»	»	»	2	»	»	»
Borstwater	8	14	5	9	15	23	»	»
Croupe	4	8	»	»	1	1	5	7
Fleuris	»	»	2	»	2	1	»	»
Geracktheid (apoplexie)	5	1	»	»	2	1	1	»
Kanker	»	1	»	»	»	»	»	»
Kinderbedzichte	»	5	»	»	»	5	»	»
Kramp	»	1	»	»	»	»	»	1
Roodgrond	1	»	»	»	1	»	»	»
Stuipje	51	50	»	»	1	2	50	28
Typhus	9	6	»	1	4	4	5	5
Tering	11	25	6	1	17	21	»	»
Verongelukking	2	»	»	»	»	»	»	»
Verzwakking	21	20	8	16	29	45	»	»
Waterzucht	6	7	4	5	10	9	»	1
Zelfmoord	»	1	»	»	»	»	»	»
	98	124	25	20	82	112	41	41

Overeenkomend totaal

276

Huwelyken.

Tusschen jongens en meisjes van 21 jaer en beneden . . .	41
Idem 22 tot 25 jaer voltrokken . . .	31
Idem 26 » 30 » . . .	33
Idem 31 » 35 » . . .	10
Idem 36 » 40 » . . .	9
Idem 41 » 45 » . . .	1
Tusschen jongens en weduwen van 21 jaer en beneden . . .	1
Idem van 21 tot 30 jaer voltrokken . . .	1
Idem 31 » 35 » . . .	1
Idem 46 » 50 » . . .	1
Idem 61 » 65 » . . .	1
Tusschen weduwenaren en meisjes van 26 tot 30 jaer voltrokken . . .	2
Idem van 31 tot 35 jaer voltrokken . . .	2
Idem 40 » 49 » . . .	2
Idem 46 » 50 » . . .	4
Idem 56 » 60 » . . .	1
Tusschen weduwenaren en weduwen van 26 tot 30 jaren voltrokken . . .	1
Idem van 56 tot 60 jaer voltrokken . . .	2
	Totael 113
In 1859.	122
	Verschil in min 9

Gewettigde kinderen.

	JONGENS.	MEISJES.
Van 3 maenden tot een jaer	»	3
» 1 tot 2 jaer	»	2
» 2 » 5 »	1	2
» 5 » 10 »	1	»
	Totael	9

Verandering van woonplaats.

Sedert den 1° january tot en met den 31° december 1860 zyn er in onze stad en in den omtrek komen wonen :

Van gemeenten uit deze provincie : 206 mannen, 240 vrouwen.
Van andere provinciën van 't ryk :

Uit Brabant.	28	»	23
» Henegouwen	4	»	2
» Limburg	»	»	9
» Luik	1	»	»
» Oost-Vlaenderen	3	»	4
» West-Vlaenderen.	1	»	2
	244	»	280
» Frankryk	3	»	»
» Holland.	21	»	36

Totael 268 » 316

Er zyn tusschen gemeld tydstip van hier vertrokken :

Naer gemeenten in deze provincie 213 mannen 227 vrouwen.	
» andere gemeenten in het ryk 65 » 57 »	
» andere koningryken en landen 20 » 17 »	

Totael 299 » 301

Gevolgenlyk zyn er uit onze stad 51 mannen meerder vertrokken dan komen wonen, terwyl er 15 vrouwen meerder zyn komen wonen dan vertrokken.

Aenmerkingen omtrent het houden der registers van den burgerlyken stand.

De registers van den burgerlyken stand worden steeds met nauwkeurigheid gehouden.

Op het verzoek van den heer schepen Noten, ten einde uit hoofde van zyne hooge jaren van het ambt van openbaren ambtenaar van den burgerlyken stand te worden ontslagen, heeft het kollegie van burgemeester en schepenen in zyne zitting van 18 february laetstleden, overeenkomstig het art. 95 der gemeente-wet van 30 maart 1856, den heer schepen Van Hal, en met deszelfs bewilliging, aengesteld, om het genoemd ambt met alle zyne betrekkingen te bedienen en waer te nemen.

Verificatie der registers van den burgerlyken stand.

De nedergelegde registers over 1860 hebben andermael aen den procureur des konings geene aenleiding tot aenmerking gegeven.

TITEL II.

GEMEENTE-BESTUER.

Gemeente-Raad.

De raad heeft in 1860 22 zittingen gehouden, en over 106 verschillende zaken eene bestissing genomen.

De kiezing voor de grootste helft van den raad, welke op den laetsten dynsdag der maend october 1860 ter uitvoering van het art. 20 der gemeente-wet van 30 maart 1836, en overeenkomstig het besluit der bestendige deputatie van den provincialen raad de dato 21 september 1860, is geschied, heeft voor uitslag opgeleverd, dat de heeren J. A. A. Dierckx, F. Donnez en P. Verrydt als gemeente-raden zyn herkozen geworden. De heeren Joseph Van Ilal, Jos. Neeckx, Joseph Gouweloos, G. Mesmackers en Th. de Fierlant zyn insgelyks als gemeente-raden gekozen geworden, in vervanging van de heeren C. Stroobant, J. Smitz, (overleden), A. Stynen, A. Nuyens en J. De Proost.

Kollegie van burgemeester en schepenen.

Het heeft Zyne Majesteit behaegd van den heer burgemeester, by besluit van 7 january laetstleden, n° 26 te hernoemen, en in zyne vorige hoedanigheid te bevestigen.

De heer Joseph Van Ilal is by hetzelfde besluit als schepen dezer stad benoemd, in vervanging van den heer C. Stroobant, niet herkozen.

Het getal der zittingen van het kollegie, waervan proces-verbael in 1860 is opgemaakt, beloopt tot 62.

Personeel en inrigting der burealen.

Zonder verandering.

Kieslysten.

De kieslysten over de jaren 1861 en 1860 geven by vergelyking den volgenden uitslag :

Jaer.	KIEZING VOOR DE VORMING		
	der wetgevende Kamers.	van den provincialen raad.	van den gemeente-raed.
1861	251	259	272
1860	241	248	277
Vershil (in meer in min	” 10	” 9	” 5

De herziening van deze lysten heeft andermael geene aanleiding tot reklamen gegeven.

Op de kieslysten voor de wetgevende Kamers en van den provincialen raad zyn er in 1861 doorgeschrapt :

11 personen welke voor de herziening der gezegde lysten waren overleden.

2 idem idem de stad hadden verlaten.

2 idem idem den vereischten cyns niet meer betaelden.

Integendeel zyn er 7 nieuwe kiezers op dezelfde lysten gebragt.

Voor de hier voor aengehaelde redenen zyn er op de gemeente-kieslyst insgelyks vyftien personen doorgeschrapt, en tien andere personen als nieuwe kiezers ingeschreven geworden.

Ziehier de herhalende tabel der verschillende staten en beroepen, waertoe de personen, op de kieslyst voor de wetgevende Kamers gebragt, behooren :

Advokaten	3
Ambachtslieden	26
Ambtenaers of beambten in werkelyken dienst	10
Aennemers	2
Artsenbereiders	3
Ranketbakkers	1
Bankiers	1
Beenhouwers	1
Brouwers	5
Eigenaers	1

Mede te dragen 53

	Medegedragen	53
Genees- en heelmeeesters		4
Griffiers		2
Handelaers		24
Herbergiers		6
Kooplieden en slyters		31
Landbouwers		29
Leeraers		2
Ministers der crediensten		5
Molenaers		4
Notarissen		4
Nyverheids-oefenaers		31
Officiers van het openbaer ministerie		1
Procureurs of avoués		2
Regters of raedsheeren		4
Renteniers		11
Tappers		18
Zaekwaernemers		1
Zilvermeden		2
	Totaal	234

Lyst der jury.

De herziene naemlyst der personen, die in onze stad als jury kunnen worden geroepen, beloopt voor dit jaer ten getalle van 51, en in het afgeloopen jaer was hetzelfde 43.

Kiezingen.

De uitslag der gemeente-kiezing, welke op den laetsten dynsdag van october 1860 heeft plaats gehad, is hier voren, onder den titel *Gemeente-raed*, omschreven.

Bewegingen der zaken van het bestuer en stadsschriften.

Zonder verandering; zie ons verslag over 1856-1857.

Gemeente-goederen.

Roerende en onroerende goederen.

Sedert ons laetste verslag zyn deze, buiten het aengekocht stuk land voor het bouwen van het gaz-fabrick, nog altoos

dezelfde gebleven, maer zy zullen met de te doene afrekening en vereffening met de gemeente Oud-Turnhout zeker veranderingen ondergaan.

Aenkoopingen, verkooping en mangelingen.

Er zyn geene aenkoopingen dan het voormeld stuk land gedaen. Verkoopingen en mangelingen zyn er niet geschied.

Betwistbare zaken.

Geene.

Gemeente-reglementen.

Sedert ons laetste verslag zyn er geene nieuwe reglementen gemaakt, maer er zal eersdaegs een reglement voor den vervoer van het vleesch, waarvan de noodzakelykheid zich zeer doet gevoelen, in zwang worden gesteld.

TITEL III.

GEMEENTE - INKOMSTEN.

Ontleding der gemeente-rekening van 1860 en waerdering der begrooting voor 1862.

Gewoone en buitengewoone ontvangsten.

A. Gewoone.

Erfelyke inkomsten.

	Rekening.	Begrooting.
Verhuring van huizen en andere opbrengende gebouwen fr.	4800- »	1951-50
Verkoop van turf, schadden, hout en strooisel	804-93	800- »
	Mede te dragen	2604-95
		2751-50

Medege dragen	Rekening.	Begrooting.
<i>Gemagtigde heffingen, schattingen en belastingen.</i>	2604-93	2751-50
Voor het onderhouden en verbeteren der buertwegen	4034-88	4000- »
Opbrengst van het staengeld in het vleeschhuis	924-91	400- »
Gewoone additionele centimen op de belastingen	3037-86	3000- »
1/3 der belastingen op de honden	507-74	400- »
Aendeel der stad voor de afgeschafte octrooi-regten, volgens de wet, en opbrengst van 't octrooi 1 ^e half jaer 1860.	60205-80	64900- »
Belasting op de boter, wegens de vermoedelyke slyting door de kocijnhouders	518-96	» - »
Idem op haver, hooi, strooi en voorgevels der huizen	12016-85	12000- »
Idem op de rytuigen op veren of riemen	435- »	400- »
Opbrengst der boeten	389-62	400- »
<i>Andere ontvangsten.</i>		
Opbrengst der akten van den burgerlyken stand.	73-14	60- »
<i>B. Buitengewoone.</i>		
Goed slot der vorige rekening	32792-24	
Overschot der vorige dienstjaren op de begrooting	» - »	10592-11
Toelage van de provincie voor de stads-teekenschool	300- »	300- »
Id. id. voor het lager onderwijs	1000- »	1000- »
Id. id. voor de godshuizen verleend	600- »	600- »
Id. id. en van den Staet voor het bestraten van den nieuwen buertweg op Hoogstraten over Merxplas	18074-76	» - »
Mede te dragen	137,516-69	100,803-61

Medege dragen	Rekening.	Begrooting.
Toelage van het gouvernement voor het maken van eene studiezael aen de middelbare school, enz.	» - »	4316-66
Id. voor de bestrating der Statiestraet.	» - »	7270- »
Verschillende ontvangsten	233-90	200- »
Buitengewoone opcentimen.	5737-47	5650- »
Som te ontvangen voor het uitbetalen aen de liefdadige gestichten	» - »	1000- »
Personeele omslag voor de nachtwakers	1199-66	» - »
Teruggave van den verleenden onderstand aen behoeftige reizigers	63-90	150- »
Militaire logementen, transporten, enz.	139-54	1000- »
Teruggave van de verschotten gedaen voor de kuisching der rivieren <i>ex-officio</i> ten laste der boordeigenaers	» - »	100- »
Vermoedelyke som te ontvangen van de gemeente Oud-Turnhout voor haer aendeel in de te betalene interesten en afleggingen van schulden	» - »	1200- »
Bedrag der toelage van het gouvernement voor de wachtgelden der beambten van 't octrooi	» - »	2850- »
Bedrag van de te doene leening voor het inrigten van het gaz-licht, toegestaan by koninklyk besluit van 28 juny laetsleden	» - »	120000- »
Vermoedelyk bedrag te ontvangen voor de levering van het gaz-licht aen de inwooners, verkoop van cook en andere overblyfsels	» - »	3000- »
Voor interesten van belgische obligatiën	675- »	» - »
Totaal fr.	145,566-16	245,540-27
<i>Gewoone en buitengewoone uitgaven.</i>		
1 ^e kapittel. Huishoudelyk plaetselyk bestuur	15623-25	15976-24
2 ^o » Publieke veiligheids- en gezondheids-gesteltenis, enz.	11809-18	13323-39
3 ^o » Gemeente-werken	6730-90	7600- »
Mede te dragen	34,163-33	41,899-63

	Rekening.	Begrooting.
	34163-33	41899-63
	» - »	» - »
4 ^e kapittel. Handel en scheepvaart		
5 ^e » Casernering, logement en militaire transporten	209-97	1000- »
6 ^e » Publieke weldadigheid	26270-57	24060- »
7 ^e » Eeredienst	850- »	850- »
8 ^e » Openbaer onderwijs.	7239-11	9214-66
9 ^e » Schoone kunsten	1656-39	1680- »
10 ^e » Gewestigde schuld	5923-42	13017-95
11 ^e » Regelingen	119-56	77-78
12 ^e » Herhalingen	17687-55	120000- »
13 ^e » Buitengewoone uitgaven.	2425-92	4946- »
14 ^e » Verschillende uitgaven	1313-17	1850- »
15 ^e » Nieuwe werken en byzondere uitgaven.	26500- »	26855- »

Totaal fr. 124,538-99 245,451-02

Uitkomst van de begrooting van 1861.

Ontvangsten	fr. 245,540-27
Uitgaven	» 245,451-02

Overschot fr. 89-25

Schulden.

Deze zyn sedert ons laetste verslag dezelfde gebleven.

Leeningen.

Van de leening van 1847 zyn er nog 64 obligatiën van fr. 500 in handen. Er zyn andermael vyf obligatiën sedert ons laetste verslag afgelegd.

Financiële gesteltenis.

Ofschoon de Staet, sedert de afschaffing van de oetrooi-regten, een bepaeld aendeel aen de stad uitkeert, dat zeker nog al eene zekere som verschilt met den vroegeren opbrengst dier regten, en derhalve op onze financiële gesteltenis eenen invloed heeft, hebben wy nogtans het genoeg te kunnen zeggen, dat de toekomst ons deswege geene vrees inboezemt.

Echter achten wy het hoogst noodzakelyk, dat de nog bestaende belastingen gehandhaefd blyven. Het zoude, ons dun-

kens, eene groote onvoorzigtigheid zyn van afschaffingen van lasten voor te stellen, die men mogelyk binnen een of twee jaren wederom zoude moeten vragen. Daerenboven moet de stad in staet blyven, voor nuttige inrigtingen, publieke werken of communicatiën bydragen te kunnen doen. Immers de onder- vinding heeft genoegzaam bewezen, dat men zonder opofferin- gen niets kan bekomen. Het oud spreekwoord: *Help u zelven, God zal u helpen*, is en zal altoos eene waarheid blyven.

Comptabiliteit.

Begrooting van 1861.

De stedelyke begrooting voor het loopende dienstjaer 1861, is door de bestendige deputatie van den provincialen raed, in zyne zitting van 18 january ll. vastgesteld, te weten:

De ontvangsten op	fr. 117,394-78
De uitgaven op	» 117,189-23
En het overschot op	fr. 205-55

Rekening.

De rekening van den gemeente-ontvanger over het dienstjaer 1860 ingezonden, toont aen:
 Dat de ontvangsten van allerlei aerd bedragen fr. 145,566-16
 Dat de gewoone en buitengewoone uitgaven
 belopen » 124,358-99

En het goed slot op fr. 21,207-17
 De gemeente-comptabiliteit wordt steeds op eene klare en regelmatige wyze gehouden.

Pensioenkas.

Zie ons verslag over 1853-1854.

TITEL IV.

LIEFDADIGE GESTICHTEN.

Bureel van weldadigheid.

In het bestuer van ons bureel van weldadigheid, dat zyne moeijelyke taek zoo goed volbrengt, en alle erkentenis voor zyne belanglooze diensten verdient, moeten wy andermael van geene verandering gewag maken.

Roerende en onroerende goederen.

Deze hebben geene verandering ondergaen.

Giften en legaten.

Sedert ons laetste verslag is er eene enkele voorwaardelyke gifte aen het bureel van weldadigheid door de w^e J. B. Bleyens, en hare eenige dochter, M. E. Bleyens, bestaende in eene kleine huizing met hof, gelegen op het Schorvoirt, en geschat op fr. 200[»], gedaen geworden.

Aenkoopingen, verkooping en mangelingen.

Zie hier voren onder den titel : *Roerende en onroerende goederen.*

Afleggingen en aenleggingen van kapitalen.

De afleggingen, sedert ons laetste verslag aen het bureel gedaen, zyn de volgende :

1° Eene rente van fr. 13,000[»], door de echtgenooten Paeps-Vanhees, te Poppel, en 2° dry obligatiën van fr. 500[»], door de stad, van de leening van 1847 aen 5 %.

Behalve deze afleggingen heeft het bureel, met bemagtiging van de bevoegde overheid, een nominael kapitaal van fr. 53,000[»] belgische obligatiën 2 1/2 % aen 57 5/8 % verkocht, en hiervoor zuiver ontvangen fr. 30,585-31.

Met deze penningen is er sedert een nominael kapitaal van fr. 14,500[»] in belgische fondsen van 4 1/2 aengekocht, en een en dertig obligatiën van fr. 1,000[»], van de stads-leening, voor de inrigting van het gaz-licht alhier, genomen.

Comptabiliteit.

De comptabiliteit wordt voortdurend op eenen regelmatigen voet gehouden.

De bekomene rekening van den ontvanger, over het dienstjaer 1860, geeft op, dat de ontvangsten van allen aerd bedragen fr. 70,108-06

Dat de gewoone en buitengewoone uitgaven belooopen » 66,909-71

En dat het goed slot bedraegt fr. 3,198-35

De vastgestelde begrooting voor het loopende dienstjaer 1861, hierin begrepen een onderstand van de stad van fr. 16,000[»], bedraegt in :

Ontvangsten fr. 36,525-21

Uitgaven » 36,499-79

Overschot fr. 25-42

Statistieke opgave van behoefstigheid.

Zoo lang de bevoegde overheid geene beslissing heeft genomen over het reklamen van de gemeente Oud-Turnhout, tegen het besluit der bestendige deputatie van den provincialen raed dd. 10 augustus 1860, zal het ons onmogelyk zyn eene juiste opgave van onze behoefstigen te doen. En het is te vreezen, dat, welke beslissing er ook deswege zal worden genomen, de nieuwe gemeente Oud-Turnhout altoos hierover ontevreden zal zyn. Immers het ontwerp van overeenkomst, door den raed desaengaende gedaen, was zoo klaer en zoo regtveerdig mogelyk opgesteld, dat zy tot geene gegronde tegenkating kon aenleiding geven, en evenwel werd zy door de nieuwe regeerders als partydig beschouwd.

Onderstands-uitdeelingen.

De uitdeelingen, door ons armbestuer zelf tot onderstand van personen, welke alhier hunne woonplaats hebben, gedaen, belooopen, volgens de rekening van 1860, te weten :

In geld fr. 2,492-16

In brood » 5,756-44

In kleederen en lynwaed » 2,414-69

Voor geneesmiddelen » 1,827-94

Mede te dragen fr. 12,471-23

Medege dragen	fr. 12,471-23
Voor mondkosten der bestedingen	» 16,110-59
Voor huishuren	» 2,401-86
Voor doodkisten en begraefkosten.	» 299-64
Voor onderstand aen vreemdelingen	» 4,038-20
Behalve den geldelyken onderstand van fr. 16,000-» heeft de stad nog betaeld voor : Verplegingskosten in vreemde hospitalen, enz., jaerwedde der doctoren, heelmeesters en vroedvrouwen, onderstand aen ons gasthuis, enz., en onderhoudskosten van behoeftigen in 't bedelaerswerkhuis	» 7,206-67

Zamen fr. 42,528-19

De broodbakking door het armbestuer, op het verlangen des raeds ondernomen, is met den besten uitslag bekroond geworden. Het brood, dat vroeger van sommige bakkers reden tot klagen gaf, is thans zoo goed, dat men mag zeggen, dat onze arme bedielden het nergens beter met gereede penningen kunnen verkrygen.

Betwistbare zaken.

Zie ons verslag over 1851-1852.

Godshuizen.

Bestuer.

Wy hebben nogmaels het genoeg te melden, dat er in het bestuer van onze godshuizen geene verandering is geschied.

Roerende en onroerende goederen.

Deze goederen hebben, behalve den verkoop van twee parcellen grond, namelyk een schaerboschken aen den heer L. Boone, op de Heizyde, en een stuk land aen de stad, achter de St.-Theobalduskapel, tegen den steenweg naer de Castelein, sedert ons laetste verslag geene veranderingen ondergaen.

Giften en legaten.

St. Pieter's-godshuis is met een legaat van wege wylen jufvrouw Barbara Vueghs, bestaende in het 3° van eenen akker, bekend op het kadaster wyk P, n. 152^a, voor eene grootte van

52 aren 50 centiaren, begunstigd geworden, en dit op last van jaerlyks eeuwigdurend te laten celebreren, op of omtrent haren sterfdag, twee lezende missen tot lafenis harer ziel.

De heer Guilielmus Vandevelde, in leven lid der provinciale commissie van geneeskunst te Antwerpen, heeft insgelyks aen het voornoemd gesticht een legaat van duizend franken gemackt op last : 1° Van op het kerkhof alhier, ten koste van het gesticht, eene gedenkzuil te plaetsen tot nagedachtenis van zynen vader en broeder, en 2° van op den 19° meert van elk jaer, en ten eeuwigen dage, een jaergetyde tot lafenis zynen ziel en van degene van zyne naeste bloedverwanten te doen lezen, en van ieder jaer hiervan kennis te geven aen zyne bloedverwanten, welke te Turnhout woonachtig zyn.

Aenkoopingen, verkooping en mangelingen.

Zie hier voren titel : *Roerende en onroerende goederen.*

Afleggingen en aenleggingen van kapitalen.

De godshuizen hebben sedert ons laetste verslag de volgende afleggingen ontvangen : 1° Van de erven Vanmechelen, op het Schorvoirt, eene obligatie van fr. 1088-44, en 2° eene dito van Scheltjens, te Beersse, van fr. 2116-40.

De aengelegde kapitalen bestaen uit : 1° Eene inschryving op het grootboek van fr. 2000-» aen 4 1/2 % voor St. Pieter's-godshuis ; 2° eene dito van fr. 1300-» aen 4 1/2 % voor het gasthuis ; en 3° twee dito ieder van fr. 3000-» aen 4 1/2 % ten voordeele van het Begghnhof.

Comptabiliteit.

De comptabiliteit wordt by volherding op eenen goeden voet gehouden.

De vastgestelde begrotingen voor het loopende dienstjaer 1861 bedragen, te weten :

	ONTVANGSTEN.	UITGAVEN.	OVERSCHOT.	NADEELIG SLOT.
Het gasthuis	fr. 10,854-20	fr. 10,819-»	fr. 15-20	fr. »-»
De infirmary van het Begghnhof.	» 15,429-59	» 15,256-58	» 172-81	»-»
St. Pieters-godshuis	» 15,556-55	» 15,550-52	» 6-21	»-»
Algemeen totaal	fr. 57,600-12	fr. 57,405-90	fr. 194-22	fr. »-»
Die voor 1860 be- droegen	» 45,967-75	» 45,871-15	» 96-62	»-»
Verschil in meer	fr. »-»	fr. »-»	fr. »-»	fr. »-»
Id. in min	» 8,567-65	» 8,465-25	» 97-60	»-»

Dit verschil in min komt voort door afleg van kapitalen en den onderstand dien de stad heeft verleend voor den bouw van het gasthuis tegen de straet.

De ingezondene rekeningen over het dienstjaar 1860 bedragen, te weten :

	ONTVANGSTEN.	UITGAVEN.	OVERSCHOT.	MALISLOT.
Het gasthuis	fr. 10,286-49	fr. 9,782 81	fr. 505-68	fr. »- »
De infirmery van het Beggynhof	» 15,082-25	» 12,592-03	» 490-18	»- »
S ^t Pieters-godshuis	» 15,576-10	» 15,200-38	» 475-52	»- »
Algemeen totaal	fr. 58,744-82	fr. 57,575-44	fr. 1,169-58	fr. »- »

Betwistbare zaken.

Er bestaat by de godshuizen geene enkele betwistbare zaak.

Fondatie en infirmery op het Beggynhof.

Deze twee gestichten onderhouden 11 beggynen. De huishoudelyke bestiering, bestaende uit 5 personen, is nog altoos dezelfde.

Opgaef der verzorgde zieken in het gasthuis.

Men heeft in ons gasthuis verzorgd, te weten :

	ZIEKEN				Totael.
	ten laste onzer stad behoorende.	voor rekening van andere gemeenten.	voor rekening van den Staet.	voor hunne penningen.	
Sedert 1 sept. 1860 tot 1 sept. 1861	218	19	10	12	259
En op hetzelfde tydstip van 1859-1860	242	8	11	11	272
Verschil (in meer in min)	24	11	1	1	13

Nog altoos kunnen wy met genoegen blyven herhalen dat, zoo als wy in onze vorige verslagen zeggen, de huishoudelyke, geestelyke en administratieve bestiering van ons gasthuis, waerin gelukkiglyk sedert een jaer geene verandering is geschied, niet alleen voorbeeldelyk, maer onverbeteryk is, en derhalve alle dankbaerheid en lof blyft verdienen.

St. Pieters-godshuis.

Dit liefdadig gesticht, sedert 1856 bekomen, wordt steeds door 7 religieuzen van het orde van Ste Elisabeth en Franciscus bestuerd, en bevat thans : 39 meisjes, 20 weezen, 16 oude vrouwen en 16 oude mannen.

Ofschoon de prys der levensmiddelen is verhoogd, bewyst de uitkomst der rekening van St. Pieters-godshuis, die wy hier onder den titel *Comptabiliteit* hebben doen kennen, dat er in dit gesticht steeds orde en zuinigheid heerscht, aengezien de onderhoud van het persooeneel, kost en kleederen, de bestiering er onder begrepen, jaerlyks slechts fr. 155-11 c. per man, nog tot geen 43 centiemmen per dag, beloopt.

Zinneloozen.

Het getal der zinneloozen, tot onze stad behoorende, beloopt tot 34.

Ons armbestuer heeft in St. Hubertus- en in St. Julianus-gasthuis te Brugge te onderhouden	12
Id. id. in St. Josephus-gasthuis te Erps-Querps	12
Id. id. by familie en andere personen uitbesteed	4
Door hunne familiën worden onderhouden	6

Overeenkomend totaal 34

Blinden en stom-dooven.

Het getal der blinde personen in onze stad is hetzelfde gebleven.

Het stom-dooft kind Geenen is nog altoos in het koninklyk instituut te Brugge geplacetst. Twee andere, alreeds bejaerde stom-dooven, verblyven nog steeds alhier ter stede by hunne familie.

Bedelaers-werkhuis.

Het getal bedelaers, waarvan de stad te Hoogstraten de onderhouds-kosten betaeld, is met twee vermeerderd, niet begrepen degene, welke door Oud-Turnhout worden betwist.

Gedurende het 4 ^o kwartael 1860 zyn er geweest	7
» 1 ^o » 1861 »	10
» 2 ^o » » »	10
» 3 ^o » » »	
	Totael
En op gemeld tydstip in 1859-1860	33
	Verschil in meer

TITEL V.

EERE-DIENST.

Geestelykheid, kloosters, geestelyke corporatiën, enz.

Wegens de geestelykheid van onze stad, hebben wy geene veranderingen aen te stippen.

Er zyn ons ingelyks geene veranderingen opzigtens het personeel van St. Joseph's-kollegie bekend gemaakt.

De bouw van de nieuwe kerk der Jesuiten is zeer gevorderd. De eerw. heeren Paters hebben er reeds de pryzen aen hunne studenten in kunnen uitreiken. Men is thans met het maken van den toren druk bezig, dusdanig dat wy het toekomende jaer de voltooiing der kerk hopen te kunnen bekend maken.

Kerkfabrieken.

De benoemingen en de kiezingen voor de kerkfabrieken en de burelen der kerkmeesters, blyven jaerlyks in de maend april, overeenkomstig het dekreet van 30 december 1809, geschieden.

De rekeningen over 1860, die ter stads-secretary zyn overgelegd geworden, maer die door Zyne Eminentie den Kardinael-Aertsbisschop nog niet goedgekeurd zyn, geven de volgende uitkomst.

A. St. Pieters-kerk.

Bewoone en buitengewoone ontvangsten	fr. 14,233-48
Uitgaven van allen aerd	» 14,215-63

Overschot fr. 17-85

B. De kerk van Onze Lieve Vrouw, te Severdonek.

Ontvangsten	fr. 730-17
Uitgaven	» 716-91

Overschot fr. 13-26

Roerende en onroerende goederen.

Hierover hebben wy geene verandering aen te stippen.

Giften en legaten.

De giften en legaten aen St. Pieters-kerk, sedert ons laetste verslag gemaakt, zyn :

1° Een legaet van fr. 500[—] van wyle jufvrouw Barbara Vueghs, op last van eeuwigdurend op of omtrent haren sterfslag te doen celebreren eene zingende mis of jaergetyde tot lafenis harer ziel, en 2° een dito van fr. 500[—], van wyle jufvrouw C. M. T. Michielsens, ten voordeele van de confrerie van Onze Lieve Vrouw in dezelfde kerk.

Afleggingen en aanleggingen van kapitalen.

Er zyn ons geene afleggingen of aanleggingen van kapitalen bekend gemaakt.

TITEL VI.

OPENBAER ONDERWYS.

Het is eene groote voldoening voor ons, van den lof, dien wy in al onze vorige verslagen, over de hier ter stede bestaende scholen, met redenen hebben gegeven, te mogen herhalen.

Kollegie van middelbaer onderwys.

Het kollegie van middelbaer onderwys blyft steeds in naem en faem winnen. Door de goede zorg, welke men voor de leerlingen heeft, vermeerdert het getal der *internen* nog altoos. Voor de vacantie telde men in hetzelfde 186 studenten, te weten 99 *internen* en 87 *externen*.

Middelbare school.

De heer Vanhal, ten gevolge van zyne benoeming van schepen, in vervanging van den heer C. Stroobant, heeft dezen, en den heer G. Mesmaekers heeft den heer J. Smitz, overleden, in de bestiering van het bureel vervangen.

Het onderwyzend personeel is met de benoeming van de heer Louis, als tweeden onderwyzer *dedoublant* vergroot; de heer Germain schynt te Brugge by de middelbare school te zullen worden geplaatst in hoedanigheid van regent belast met de normale koersen aan dié school toegevoegd, en is op heden, 9 september, nog niet vervangen.

De jaerlyksche zegeprael onzer school, by het algemeen konkoers, doet dezelve nog altoos in verdiende faam winnen. Andermael hebben wy het genoeg gehad, de hoop, die wy het verledene jaer te kennen gaven, te zien verwezenlyken. Immers heeft dezelve in het byzonder of vlaemsch konkoers twee eerste pryzen, een eersten accessit, en de 3e eervolle melding bekomen.

De leerlingen, welke deze eer hebben mogen verwerven in het konkoers van 1860, zyn : Alph. Van den Bichelaer, van Eindhoven, met 90 punten op 100, tusschen de nieuwe leerlingen (dat wil zeggen tusschen diegenen, welke één jaer den *cursus* gevolgd hadden), en Ed. Schools, van onze stad, met 84 punten op 100; tusschen de oudere leerlingen, welke twee jaren den *cursus* bygewoond hadden; bekwamen de twee eerstgenoemde pryzen. J. Jespers, van Baerle-Hertog, woonende te Vosselaer, won den 1° *accessit* met 68 punten op 100, en aen Ch. Steenackers, van onze stad, werd de derde eervolle melding met 60 punten op 100 toegekend.

In het algemeen konkoers behaalde de reeds gemelde Alph. Van den Bichelaer den 4° *accessit* met 67 $\frac{1}{10}$ punten op 100.

De uitslag van den laetsten pryskamp is ons heden, 9 sept., nog niet bekend. Wy durven andermael hopen van het toekomende jaer hierover nogmaels een gunstig verslag te kunnen doen.

Gemeente lagere scholen.

De hoofd-onderwyzer Schools en de onderwyzer Bertels, in de stads-kostelooze school, blyven steeds met vlyt hunne opgelegde taek volvoeren, en aen ons vertrouwen beantwoorden. 180 jongens ontvangen in die school het kosteloos onderwijs.

In de school te Severdonck worden 18 kinderen, 16 jongens en 2 meisjes, kosteloos onderwezen.

De heer Schools heeft het verledene jaer eene toelage van fr. 150-^o ontvangen, en de heeren Bertels en Boeckx ieder eene van fr. 100-^o.

Byzondere lagere scholen, bewaerscholen en scholen voor bejaerde personen.

Zie deswege ons verslag over 1852-1853.

Zondagscholen.

Zie ons vorig verslag.

Scholen van nyverheid, kunsten, ambachten en normaelscholen.

Deze bestaen hier ter stede niet.

Onderwyzend personeel, jaerwedden der onderwyzers, enz.

Wy hebben wegens het onderwyzend personeel geene andere verandering dan hiervoren onder den titel *Middelbare school*, gemeld, aen te stippen.

Volgens de stedelyke begrooting is er, voor het loopende dienstjaer, door de stad toegestaan :

1 ^o Voor de school van middelbaer onderwys, onderstand	fr. 2,514-66
2 ^o Voor het kollegie van middelbaer onderwys toelage	
3 ^o Voor de stads-kostelooze school	» 2,000- »
4 ^o Voor die te Severdonck	» 2,582- »
Voor de patroonschap eener meisjes-school, die wy de gegronde hoop hebben eersdaegs tot stand te kunnen brengen	» 500- »
	» 1,618- »

Totaal fr. 9,214-66
Wy hebben voor het toekomende jaer andermael een crediet, voor de oprigting dezer meisjes-school, voorgedragen.

Schoollokalen.

Het gebouw voor eene studie-zael, enz., voor de middelbare school, voor eene som van fr. 12,950-^o, aen den aennemer Ant. Vanliempt aenbesteed, en dat goed voldoet, zal eersdaegs voltrokken zyn.

Al onze andere schoollokalen zyn in goeden staet.

Onderstanden voor het lager onderwijs.

De stad heeft voor het lager onderwijs voor het loopende jaar nogmaels eenen onderstand van 1000 fr. ontvangen.

Byzondere kostscholen.

De byzondere kostschool voor meisjes, door de Kanonikessen van het H. Graf gehouden, is voor onze stad van een allergrootste nut, en blyft onder alle punten aenbevelenswaardig.

Men telt thans in die school 39 pensionnaires, te weten : 8 uit Holland en 31 uit ons land.

Buiten de kostschool ontvangen er 140 meisjes het onderwijs.

TITEL VII.

SCHOONE KUNSTEN, WETENSCHAPPEN EN LETTEREN.

Teekenschool.

Zie ons vorig verslag.

Byzondere verzameling van kunst-voorwerpen en oudheden.

De byzondere verzamelingen van kunst-voorwerpen en oudheden van de heeren Van Genechten en Van Hal, worden nog immer belangryker.

Het kunst-kabinet van den heer W. F. J. Van Genechten, voorzitter der regtbank, is sedert ons laetste verslag met de volgende zeldzaamheden verrykt, namelyk : met verschillende munten, onder andere eenen *Philippus-daelder* van Vlaenderen, in 1577 geslagen, en twee halve *Staten-daelders*, in hetzelfde jaer uit de munt van Brussel gekomen. Deze stukken worden heden door de liefhebbers zeer gezocht, en het eerstgemelde wordt byna niet gevonden; met eene schildery van de school van Jan Van Eyck, en eene andere van degene van Hemling, kortelings verkregen; met twee porseleinen tassen, ingelegd op eenen bruinen grond. Kenners verzekeren dat zulke bewerkingen op porselein zeer zelden worden aengetroffen.

Voornoemde heer Van Genechten is nu onlangs als corresponderend lid van de koninklyke commissie der monumenten benoemd.

De byzondere verzameling van den heer Van Hal is nogmaels onder andere vermeerderd met eenen foliant, bevattende historische feiten, te Nuremberg in 1494 gedrukt, en door den doctor in de godsgelcerdheid, Mr Hermanus Schedel, opgesteld, met dry bas-reliefs (half verheven beeldwerk) van 1400, in het hout uitgesteken en verbeeldende den stal van Bethlehem, de geboorte van Christus, en den Heiland onder de Leeraers; met eenen blaesbalg van 1500; met eene in yvoir en hout ingelegde tafel van 1600, en eenige chinesche en andere oude porseleinen.

Muziekgenootschappen.

Het genootschap, onder de benaming van *de Harmonie van Turnhout*, dat sedert 1806 bestaet, en waervan wy de ontbinding hadden gevreesd, is gelukkiglyk door eenige leverige spelende leden hiervan bevryd gebleven, en wy koesteren de hoop dat deze met denzelfden geest zullen beziel blyven, en de genoemde Harmonie tot haren vorigen bloei zullen verheffen.

De maetschappy, onder de benaming van *de Harmonie van Ste Cecilia*, welke in 1836 is opgericht, blyft nog altoos in eenen bloeienden toestand, en brengt ook veel toe aen de verluistering onzer stads-feesten.

Deze Harmonie heeft dit jaer, met onze groote kermis, haer 25jarig jubelfeest gegeven.

De zangmaetschappyn *l'Echo du Commerce*, van Brussel, en *Kunst en Nyverheid*, van het fabriek van den heer Ant. Van Genechten, alhier, hebben het hunne bygedragen om deze feest te verluisteren.

Aen beide Harmoniën is eene afdeeling voor den zang, en waerin zy groote vorderingen doen, toegevoegd.

De voormelde maetschappy, *Kunst en Nyverheid*, is in getal leden niet vermeerderd, maer heeft onder het beleid van den heer Cremers, in muzikale kennissen groote vorderingen gemaakt.

Hare standaerd is sedert ons laetste verslag met twee nicuwe medaliën verrykt geworden, namelyk met eene voor het *concert*, in de zaal van het gemeente-huis te Hoogstraten, met de kermis aldaer gegeven, en de andere voor hare medewerking aen het gemeld jubelfeest van de Harmonie van Ste Cecilia.

Letterkundige genootschappen.

Zonder byzondere verandering.

TITEL VIII.

GEZONDHEIDSDIENST (HYGIËNE) EN OPENBARE GEZONDHEIDS-GESTELTENIS.

Wegens het *geneeskundig toezicht* hebben wy geene veranderingen mede te deelen.

Geneeskundig personeel.

Het geneeskundig personeel heeft in onze stad de volgende veranderingen ondergaen : de heer doctor Smitz is in de maend october II. overleden, en de heer Van Broeckhoven heeft zich alhier als doctor in de medecyn-, heel- en vroedkunde gevestigd.

Commissie voor de gezondheid.

De heeren doctor Van Everbroeck heeft den heer doctor J. Smitz, overleden, en de heer Vandenplas, den heer Gife, nu woonende te Antwerpen, in de commissie voor de gezondheid, vervangen.

Openbare gezondheids-gesteltenis.

Deze is in onze stad thans zeer voldoende, ofschoon er nog al veel personen met koorts en zyn aengedaen.

Koeipokinënting.

Zie ons verslag over 1848-1849.

Zindelykheid der straten.

Zie ons verslag over 1852-1855.

Gymnastique of ligchaems-oefening.

Zie ons verslag over 1851-1852.

Begravenissen.

Zie ons verslag over 1850-1851.

Rampen en ongelukken.

De rampen en ongelukken, die wy, sedert ons laetste verslag, op ons grondgebied te betreuren hebben gehad, zyn : 1° Den brand van het huis en den stal van J. B. Luyckx, op de Heizyde; 2° een beginsel van brand binnen de wooning van den stoel-draeijer Maes, in de Potterstræet, en 3° een boschbrand ten nadeele van jufvrouw L. Dierckx.

De genaemde J. B. Hendrickx is onder eene karre verongelukt, en het kind J. B. Vantrooy, is in de Meir, aen het Beggynhof, verdrongen.

TITEL IX.

OPENBARE VEILIGHEID, JUSTICIE EN GEVANGEN- HUIZEN.

Policie, inrigting en personeel, ordonnantiën en reglementen.

Het personeel onzer policie bestaat uit : eenen commissaris, eenen hoofdtoegevoegden, 5 toegevoegden, 9 nachtwakers en 14 suppleanten-nachtwakers.

De toegevoegde Goelen, waervan wy het verledene jaer de aftreding bekend maakten, is door den genaemden J. B. Vandenbroeck vervangen.

Aenhoudingen, misdaden en overtredingen.

Sedert den 1° september 1860 tot den 1° september jl., heeft onze policie 185 processen-verbael opgemaakt, te weten :

Voor bedelary	
» brandrampen	3
» houtdievery en grasdievery	3
» strooiseldievery.	24
» huisdievery met en zonder braek	57
» dievery van verschillende voorwerpen	6
» baldadigheden, straetschendingen en ruststoornis	12
» onzedigheden	12
» mishandelingen, beledigingen en scheldwoorden	1
	18

Mede te dragen 136

	Medege dragen	136
Voor andere overtredingen en voorvallen		40
» » aen de gemeente- en provin-		
ciale reglementen		35
» vervalsching van melk		4

Totaal 185

De ordonnantiën en gemeente-reglementen worden redelyk wel nagekomen.

Zelfmoorden.

Wy hebben eene zelfmoord te betreuren gehad.

Gevangenhuis.

De heer Nickmilder heeft den heer Wattedamps, naer Doornyk verplacst, als directeur van het gevangenhuis alhier, vervangen. In het gevangenhuis alhier zyn geene gevangenen meer van andere provinciën. Diegenen, welke hier zyn opgesloten, behooren of wel tot ons arrondissement of zyn alhier gevonnisd.

Hulpmiddelen tegen den brand.

Zie ons verslag over 1855-1866.

Over den gewyzigden dienst der brandspuiten denken wy nog een jaer te moeten wachten, om deswege met overtuiging, een omstandig verslag te kunnen doen.

Paspoorten.

Sedert 1 september 1860 tot 1 september 11. hebben wy zeven binnenlandsche paspoorten afgeleverd, en er zyn acht buitenlandsche paspoorten gevraagd voor Duitschland, Frankryk en Engeland.

Zakboekjes voor werklieden en dienstboden.

Sedert 1 september 1860 tot 1 september 11. hebben wy andermael 31 zakboekjes afgeleverd. Het getal der afgegevene zakboekjes beloopt tot 1692.

Aenplakking, openbare roepers.

Zonder verandering.

TITEL X.

BURGERWACHT, MILICIE, GARNIZOEN.

Wegens de burgerwacht hebben wy geene byzonderheden te melden.

Milicie.

Bepaald aendeel.

Het bepaeld aendeel voor onze stad is voor het loopende jaer met 6 vermeerderd en op 30 bepaeld geworden. Het getal ingeschrevene lotelingen was 134. Niemand heeft zich wederspanning getoond.

Gevolg der werking van den milicie-raed.

Er zyn dit jaer wederom maer dry zittingen van den milicie-raed geweest.

Getal en redenen der vry- en uitstellingen.

28 lotelingen, welke dienstpligtige nummers hadden, zyn door den voornoemden raed, hetzy tydelyk of definitief, vrygesteld, te weten :

Voor ligchaems-gebreken	13
» kleinheid van gestalte	5
» broeders in dienst, en tevens by nummers- ling, plaatsvervanging en uit den dienst ontslagen.	6
» als zynde student in de godsgelcerdheid.	1
» als zynde in werkelyken dienst	1
» als zynde eenig kind	2

Totaal 28

Men heeft dit jaer een reklaem van beroep by de bestendige deputatie gedaen, tegen de vrystelling aen zes andere personen toegekend. Twee miliciens zyn by den gemelden raed in beroep gegaen wegens de beslissing van den milicie-raed, ten hunnen opzigt genomen. Beide zyn vrygesteld geworden.

Van de 155 lotelingen, dit jaer ingeschreven, zyn er :
 5 die alleenlyk kunnen lezen,
 20 welke kunnen lezen en schryven,
 75 die kunnen lezen, schryven en cyferen, en
 56 welke hoegenaemd geen onderwys hebben genoten.

Garnizoen. Casernement.

Nihil.

TITEL XI.

OPENBARE BELASTINGEN.

Kadaster.

De werkzaamheden wegens het kadaster worden by aenhoudendheid met de grootste zorg nagegaen en afgewerkt.
 Men is thans bezig met de algemeene herziening van de gebouwde eigendommen in onze stad, onder het toezigt van den heer Janssens, controleur der directe belastingen, enz., te Lier.

Grondbelastingen.

Opbrenghst.

De opbrengst der grondbelastingen van onze stad voor het loopende jaer, bedraegt :

In principael	fr. 23,003- »
In opcentimen	» 4,244-03
Totaal ten voordeele van den Staet.	fr. 27,247-03

Opcentimen.

1° Voor de provincie	fr. 2,760-56
2° Voor de gemeente	» 4,830-63

Algemeen totaal fr. 34,838-04

En heeft voor grondslag een inkomen van meer dan fr. 259,165-32, en is verdeeld op 1038 artikelen.

De *marc le franc* is $14 \frac{5811}{100000}$.

Persoonelc belastingen.

Getal der aengeslagenen.

Onze stad telt 791 belastingschuldigen.
 Het verledene jaer was dit getal 782.

Bedrag der kohieren.

Het gezamenlyke bedrag der kohieren, voor het loopende dienstjaer, bedraegt fr. 30,743-65, en is verdeeld als volgt :
 Hoofdsom ten voordeele van den staet . . . fr. 21,432-52

Opcentimen.

1° Voor den staet	» 2,143-25
2° Voor de provincie	» 2,361-91
3° Voor de gemeente	» 4,500-84
4° Opnemings-kosten	» 105-15

Overeenkomend totaal fr. 30,743-65

Huerwaerde.

De belastbare huerwaerde volgens de kohieren is fr. 114,691- ».

Deuren en vensters.

Er zyn in onze stad 7097 deuren en vensters aen de belasting onderworpen, te weten : 1361 à rato 84 80/100 en 5736 aen fr. 1-06.

Haerdsteden.

Men telt in onze stad 1279 haerdsteden die belasting betalen, te weten : 411 aen fr. »-85; 500 aen fr. 1-59 en 368 aen fr. 3-71.

Mobilair.

Het mobilair is voor eene som van fr. 364,368- » in de kohieren begrepen.

Dienstboden.

288 dienstboden betalen belasting, te weten : 74 fr. 6-36 ; 145 fr. 8-48 en 69 fr. 14-84.

Peerden.

Men telt in onze stad 52 peerden die belasting betalen, te weten : 13 fr. 10-60, 1 fr. 14-84, 37 fr. 15- en 1 fr. 42-40.

Patentregt.

Het getal der patentplichtigen is sedert het verleden jaer niet vermeerderd. Men telt er in onze stad voor het loopende jaer 890.

Onze betrekkingen met den controleur, den heer Huygens, blyven steeds op eenen goeden voet voortduren.

Bedrag der kohieren.

Het bedrag der kohieren, voor het tegenwoordig dienstjaer uitvoerbaer verklaerd, beloopt :
In hoofdsom fr. 8,726-43

Opeentimen.

1 ^o Voor den staet	fr. 871-46
2 ^o Voor de provincie	» 260-94
3 ^o Voor de gemeente	» 1,222-75

Algemeen totaal fr. 11,081-58

Slytregt op de sterke dranken.

Getal der belastingschuldigen 134.
Bedrag der kohieren fr. 2,278-75.

Slytregt op den tabak.

109 belastingschuldigen zyn aengeslagen voor fr. 967-».

Provinciale belasting op de honden.

De provinciale belasting op de honden is in 1860 nogmaels vermeerderd. Zy heeft zuiver opgebracht fr. Het 3^e aen de stad toekomende, bedraegt gevolgenlyk fr.

Accynsregten.

De accynsregten, in onze stad door den heer ryks-ontvanger gedurende het jaer 1860 ontvangen; belooopen, te weten :

Op het zout	fr. 28,158-48
» het binnenlands gedistilleerd	» 31-50
» de bieren en azynen	» 19,298-55

Totaal fr. 47,488-55

TITEL XII.

OPENBARE WERKEN.

Personeel, regeling van den dienst.

Zonder verandering.

Groote wegen en straten.

De kasseijing van den nieuwen buertweg van onze stad naer Hoogstraten over Merxplas, is op ons grondgebied geheel voltooid.

Op den 13° september II. heeft er eene aanbesteding voor de bestrating van 5000 meters op het grondgebied der gemeente Merxplas plaats gehad, dusdanig dat die steenweg het toekomende jaer, tot voorby het genoemd dorp, zal bestaen.

De kasseiweg van onze stad naer Breda over Baerle-Hertog is onlangs gedeceeteerd geworden. De stad heeft hiervoor eene hydrage van fr. 10,000 beloofd; en dry à vier eigenaers staen voor het maken der bedding hunne gronden gratuytelyk af.

Wy durven derhalve eerstdaegs van deze bestrating eene aanbesteding verhoppen.

Daer wy eindelyk, en na herhaelde reclamen, over het bestraten der zoogenaemde Statiestraet zyn berigt geworden, dat de maetschappy van den yzeren weg hiertoe niet verpligt is, heeft de gemeente-raed niet geaerzeld om voor het bestraten dier straet, en om de steenwegen van Antwerpen en Hoogstraten te verbinden, eenen onderstand aen het staetsbestuer te vragen.

Tot nu toe hebben wy hierover geen antwoord ontvangen. De herkasseijing van de Korte Gasthuisstraet en van een gedeelte der Lange Beggynestraet, hebben wy nog niet kunnen

ondernemen, maer men zal hiermede een aenvang nemen, zoo haest wy over de kasseijen van den steenweg naer de Castelein, die de stad heeft voorbehouden, kunnen beschikken.

De buertwegen en straten onzer stad blyven verbeteren en worden goed onderhouden.

Stads-brandspuiten.

Zonder verandering.

Openbare verlichting.

Eindelyk zullen wy eerstdaegs het gazlicht in onze stad bezitten; en wy koesteren de hoop, van over deze inrigting het toekomende jaer een gunstig verslag te zullen kunnen geven.

De geldleening, die de stad hiervoor gemagtigd is te doen, heeft tot nu toe, volgens de behoefte, naer wensch plaets gehad.

Het is ons zeer aengenaem geweest, dat de genoemde commissie zoo veel ondersteuning, met raad en daed, aen ons heeft willen verleenen. Hare medewerking heeft zekere moeijelykheden uit den weg geruimd, die anders vertraeg aen de uitvoering zoude hebben toegebracht. Wy blyven haer derhalve hiervoor, in naem der stad, zeer dankbaer.

Merkten.

Zoo als wy het verledene jaer zegden, beginnen de landbouwers te bevroeden, dat stads-reglement, over den verkoop der granen, niets beoogde dan eenen eerlyken en regtveerdigen handel.

Immers de slechte hoedanigheid van het koren heeft hun, het verledene jaer, de handelwyze van sommige kooplieden doen kennen, en de meeste menigte verstaet thans dat er geen onbetwistbaerderen verkoop dan per gewigt bestaet.

De verpachting der regten, om vleesch in 1861 in het vleeschhuis te mogen verkoopen, heeft fr. 52-50 minder opgebracht, en is voor fr. 472-50 toegewezen.

Het staengeld op onze merkten is afgeschaft.

Slagthuis.

Zie ons verslag over 1851-1852.

Rivieren en waterloopen.

De bevolene kuischingen van de rivieren en waterloopen zyn

dit jaer, door de hooge waters, niet goed verrigt kunnen worden, en het is ook om deze redenen dat de policie geene processen-verhael heeft opgemaakt.

Onderhoud en verbetering der gemeente-gebouwen.

Zie ons verslag over 1858-1859.

Opening van plaetsen, nieuwe straten, wegen en waterloopen.

De eenige verandering, welke wy deswege hebben aen te stippen, is de ontworpenen straet, leidende van de Verkensmerkt naer de Kwakkelstraet.

Byzondere bouwingen.

Buiten de verbeteringen, die verschillende gebouwen op ons grondgebied sedert ons laetste verslag hebben ondergaen, zyn er gemaekt: twee voorname huizen, dat van de heeren notaris Diereckx, in de Otterstraet, en dat van advokaet Dockx, in de Potterstraet; de huizen van de heeren Jos. Digneuf, in de Gasthuisstraet, en Jos. Verrees, op den Antwerpschen steenweg; de wooningen van de heeren Nieuwenhuyzen, aen de Verkensmerkt, Taeymans en Van der Poorten-Van Loon, in de Korte Beggynestraet, twee wooningen van den heer F. Meses, achter St. Theobalduskapel, en eene wooning van den heer Van Bladel-Thyssen, op den Horst. De gebouwen voor studiezael, enz., aen de middelbare school, en voor het gaz-fabriek van de stad; de stede van den heer president Van Genechten te Severdonck, alsmede de stal en uitzigtoren van den heer Jos. Borghs, aen het zoogenaemd Engeland, in de Baerle-heide.

TITEL XIII.

LANDBOUW.

Hoedanigheid en opbrengst van den grond.

Men zie hier over ons verslag van 1857-1858.

Staet van den oogst.

Zonder de slagregens in het bloeijen der granen, zouden wy op ons grondgebied eenen buitengewoon schoonen oogst

hebben gehad. Deze regens, ofschoon zy aen de hoedanigheid van het graen niet veel kwaed hebben gedaen, hebben echter eenen goeden opbrengst van de meeste onzer beste gronden belet, doordien dat het roggen en tarwen strooi, op den grond liggende, vele granen niet heeft laten volkomen.

De wintergerst is wederom van hoedanigheid en opbrengst goed geweest.

De haver en boekweit zyn van hoedanigheid goed, en hebben ook veel opgebracht.

De klaver en ander voederplanten hebben dit jaer veel opgeleverd, maer het hooi heeft maer eenen middelmatigen oogst opgebracht, en de toemaet is algemeen slecht.

De aardappelen zullen andermael dit jaer, door de ziekte, die zich vroegtydig heeft vertoond, weinig opbrengen. Het zyn wederom de schrale zandgronden, waerop de ziekte het minste kwaed heeft gedaen, en die ook goede aardappelen opleveren.

Opbrengsten.

Men berekent, dat de navolgende granen, zaden, enz., per hectare, middelbarig in onze gemeente hebben opgebracht, te weten : 1° de tarwe 18 hectoliters; 2° het koren (rogge) 16 hectoliters; 3° de wintergerst 34 hectoliters; 4° de boekweit 30 hectoliters; 5° de haver 46 hectoliters; 6° het koolzaed 18 hectoliters, en 7° de aardappelen 120 hectoliters.

Over ons aengenomen stelsel, tot het berekenen van de voornoemde opbrengsten, zie men ons verslag over 1856-1857.

Beplantingen en ontginningen.

Over voorname beplantingen van houtgewas of ontginningen, op ons grondgebied, kunnen wy niet gewagen; de kleine ontginningen nemen in het algemeen jaerlyks toe.

Staat van de peerden en van het vee. — Opneming. — Verbetering der russen. — Veeziekten. — Veeartsenydienst.

Wy hebben over de peerden en het vee geene byzonderheden te melden.

Opneming.

De jaerlyksche opneming heeft bewezen, dat in het getal peerden en vee weinige verandering is geschied.

De verbetering der rassen van het vee wordt meer en meer door onze landbouwers betracht.

Van veeziekten moeten wy gelukkiglyk geene melding maken. De dienst van den heer Clerinx, gouvernements-veearts, alhier, blyft voldoende.

Land- en hofbouwtenoonstelling, enz.

Die hebben wy sedert vier jaren niet gehad.

De pryskamp door de noordelyke landbouw-maetschappy, afdeeling Turnhout, het verledene jaer op 6 november, voor de peerden, vee en pluimgediert gegeven, is, zoo als wy het vertrouwen, met den besten uitslag bekroond geweest. Vele landbouwers hebben met hunne peerden, vee en pluimgediert naer de uitgelooftde pryzen gedongen, en doen zien, dat de bewooners der Kempen aen vele streken des lands niet ten achter zyn.

TITEL XIV.

Nyverheids-inrigtingen, stoomwerktuigen, ongezone en gevaerlyke fabrieken, onderzoeken van commodo en incommodo.

Opzigtens onze nyverheids-inrigtingen hebben wy geene veranderingen aen te stippen.

In dezelve is nogmaels een nieuw stoom-werktuig geplactst.

Fabrieken, die men als wezenlyk gevaerlyk mag opgeven, of zeer ongezone zyn, bestaen er hier ter stede niet.

Acht onderzoeken van *commodo en incommodo* hebben er sedert 1 september 1860 plaets gehad, te weten : twee voor het maken van bakovens; 1 voor het stellen van eenen stoomketel van 8 peerdenkracht, voor het malen van graen en het slagen van olie, 1 voor het oprigten eener brouvery, 1 voor het maken van het gaz-fabriek, 1 voor het daerstellen van een magazyn van guano, 1 voor het oprigten eener huidevettery, en 1 voor het verplaetsen van de bestaende zeepeziedery.

Koophandel.

De aenvoer van bouw- en meststoffen vermeerdert nog altoos, en de uitvoer van hout heeft sedert twee jaren merkelyk toegenomen.

De verzendingen van kalk voor den landbouw der omliggende dorpen is, om zoo te zeggen, onbeduidend geworden.

De slyting van kalk, steenkolen, enz., zal zeker met de verlenging der vaert naer Antwerpen verminderen.

Openbare vervoermiddelen.

Behalve den diligentie-dienst van Gheel naer onze stad, tweemaal ter week, dynsdag en vrydag, hebben wy deswege geene veranderingen aen te stippen.

Jaermerkten.

Zie ons verslag over 1847-1848.

Prys der granen.

De middelbare prys der granen, op onze markt verkocht, is geweest :

	TARWE.	ROGGE.	BOEKWIJT.
In 1860	fr. 22-56	fr. 16 06	fr. 14-21 3/4
In 1859	» 19-45	» 14-30	» 11-47

Verskil (in meer	fr. 3-11	fr. 1-76	fr. 2-74 3/4
(in min	» »-»	» »-»	» »-»

In 1860 is de tarwe verkocht aen 80 kilog., de rogge aen 75 en de boekweit aen 64 den hectoliter, even als in 1859.

Prys der boter.

De middelbare prys der boter, per kilogram, in het jaer 1860 op onze markt verkocht, is geweest fr. 1-96, in 1859 fr. 2-01 74/100, in 1858-1857 fr. 2-17, in 1856 fr. 2-14, in 1855 fr. 1-92, in 1854 fr. 1-82, in 1853 fr. 1-57, in 1852 fr. 1-53, in 1851 fr. 1 52 en in 1850 fr. 1-32 75/100.

Broodsetting.

De middelbare prys van het rogge brood is alhier in 1860 geweest fr. »-19 22/88 den kilogram, dus 1 72/100 centiem meerder dan in 1859.

Regtbank.

De verandering, welke wy wegens het personeel der regtbank hebben kenbaer te maken, is de verplaatsing van den heer Terlinden als substituut des konings te Mechelen, en van den heer Varlez, van Brussel, als substituut alhier.

Koophandel, nyverheids-toestand, opschorsingen en bankbreuken.

De groote koophandel in onze stad is nagenoeg dezelfde gebleven, maer de verkoop in het klein vermindert jaerlyks, doordien er op de voorname dorpen in den omtrek overal botermerkten bestaen, of worden opgerigt.

Onze nyverheids-toestand, voor wat de tyken en lynwaden betreft, is sedert een jaer verbeterd.

Ofschoon het debiet onzer fabrieken van siamoisen, cotonnetten, kuiperskatoenen, enz., niet is verminderd, hebben deze sedert eenigen tyd, eensdeels door den opslag der katoenen garens, en anderdeels door de groote concurrentie, die zy met de fabrieken uit Vlaenderen hebben, met weinige winsten moeten werken.

De kantfabrieken blyven nog altoos kwynen, en hebben nog minder vertier dan in het vorig jaer gehad.

De fabrieken van gekleurd papier, kaertmakeryen, enz., enz., van de heeren Brepols en Dierckx zoon, Glénisson en zoon, Mesmaekers en Montack en Ant. Van Genechten, blyven nog altoos in bloei en belangrykheid winnen.

Doordien de uitvoer der witte garens en lynwaden naer Italië, Amerika en andere overzeesche landen merkelyk is verminderd, hebben onze garen- en linnenbleekeryen dit jaer niet zoo veel gewerkt.

De buitenbieren hebben, door de afschaffing van de octrooi-regten, aen het vertier onzer brouweryen veel nadeel toegebracht, en de diestersche- en farobieren worden hier dagelyks meer en meer verbruikt.

Het debiet van onze zout- en zeepziedery is nagenoeg hetzelfde gebleven.

Onze huidevetteryen blyven in bloeienden toestand.

Er zyn in onze stad, sedert ons laetste verslag, geene geregterlyke verklaringen van opschorsingen of bankbreuken gedaen.

VERSCHILLENDE VOORWERPEN.

Wy vinden het niet ongepast, andermael, zoo als in onze vorige verslagen, de gebeurtenissen van de dry vorige eeuwen mede te deelen, alsook de voorname feiten, tot de geschiedenis behoorende, die er in de jaren 61 voorvielen.

Zoo als wy het verledene jaer reeds zegden, was de toestand in het markgraafschap van Antwerpen onrustwekkend.

Behalve de strenge koninklyke ordonnantie, die wy alsdan

hebben medegedeeld, oordeelden de wethouders van de Vryheid Turnhout het hoogstnoodzakelyk, eene andere ordonnantie in uitvoering te stellen, om aen de knevelaers, soldaten, vagebonden enz. te kunnen wederstaen. By deze ordonnantie werd het volgende bevolen :

1° Ieder huisgezin moest zich voorzien van een roer, pick of ander geweer, op bevel van den kapitein der compagnie van de wyk, op verbeurte van eene boete van 3 gulden, te verdeelen : 1/3 ten voordeele van den heer Schouteth, 1/3 voor den kapitein en 1/3 voor de wyk (compagnie) ; bovendien mogt niemand eenig geweer leenen of ontleenen, op eene boete van zes gulden.

2° Een ieder, wien het bezit van een geweer bevolen was, moest hebben eenen goeden kruidhoren, met een vierendeel buspoeder en tien looden (kogels), op boete van 3 gulden, te verdeelen als zoo even is gemeld.

3° Wanneer de klok in de Vryheid, te Oud-Turnhout en te Oosthoven, teken van alarm gaf, moest een ieder met zyn geweer of ander bevolen wapen ten huize van zynen kapitein komen, op eene boete van 3 gulden, uit te keeren : 1/3 ten behoeve van den kapitein en 2/3 ten voordeele van de manschappen van 't zelfde rot (compagnie).

4° Elk der manschappen moest zynen kapitein, luitenant en andere officieren, onder welke hy stond, gehoorzamen, en alles naer behooren doen zonder tegenkating of wederspanningheid, op boete van 12 gulden, te verdeelen als onder n° I wordt gezegd, daerenboven zou hy naer eisch der zake arbitralyk worden gestraft.

5° De kapitein en luitenant waren verantwoordelyk voor hetgene hunne manschappen zouden bedryven ; echter mogten zy hunne schade op hunne gasten verhalen.

6° De kapiteins, of in hunne afwezendheid, de luitnants, moesten zich gedragen volgens de bevelen van Schouteth en Schepenen.

7° Wanneer iemand zoude gewond worden, zou de verzorging tot genezing door de Vryheid worden belaeft, ten ware het door eigen foute was gebeurd.

8° Elk der manschappen moest in zyn huis of logist, by der hand hebben het wapen, waervan het bezit hem bevolen was.

9° Als een kapitein met zyn volk zoude uit geweest (dienst gedaen) zyn, zoude hy van de Vryheid bekomen een vierendeel, eene half of eene geheele ton bier, naer gelang van tyd en zake, ter discretie van Schouteth en Schepenen.

10° Een ieder, er voor bekwaem, moest op zyn paerd zitten op boete van 10 stuivers, iederen keer, wanneer de nood zulks vereischte, als de alarmklok werd geklept, of als de horen werd geblazen.

11° Op de gehuchten mogten geen ingezetene, scheper of knechten, zonder nood, den horen blazen, op boete van 12 stuivers en de verbeurte der horens.

12° Elke rotmeester (kapitein) was gehouden alle 14 dagen of dry weken de wapens van de manschappen zynere compagnie te onderzoeken, en verder zoo dikwyls als het de Schouteth en Schepenen bevoel ; wanneer het wapen van een manschap gebrekkelyk was, moest deze iederen keer eenen gulden betalen ten behoeve der compagnie. (')

De kettery vertoonde zich ook het geheele land door, en was zelfs in Frankryk genesteld, hetwelk koning Philippus zeer bedroefde, te meer dat zy in dat koningryk zoo wel als in Duitschland groote oncenigheid veroorzaakte. Philippus, altoos zeer ieverig om de kettery uit te roeijen, oordeelde dat de oneenigheden in Frankryk niet konde gestild worden dan met de magt. Met deze vermoedens gevoed, bragt hy hieraen al zyne zorgen, en zocht door politieke middelen de rust in Frankryk te herstellen, niet omdat hy dat land genegenheid toedroeg, maer uit eigen belang, hetwelk hem aenzette om de Nederlanden van den voorzienen storm te bevryden. Derhalve bood hy aen de regente zyn leger aen, want de koning was nog minderjarig, voor de verdediging van zyn schoonbroeder en de gemeene zaak. Daerenboven, daer hy onderrigt was geworden, dat de goede uitslag van het *Concilium* eenen byzonderen indruk op den geest der volken zoude maken, aenzocht hy den Paus deze vergadering te verhaesten, en drong by den keizer en de andere katholieke vorsten aen, van dit heilig werk met al hunnen invloed te ondersteunen. Philippus bepaelde zich niet met zyne gewoone gezanten ten dezen einde te gebruiken, maer hy zond buitengewoone gemagtigden aen alle hoven. Koning Philippus maakte zich ter zelve tyd zeer aengenaem aen den Paus, aengezien dat zyn voorbeeld alle de andere katholieke mogendheden voor dezelfde belangen konde overhalen. En om zynen geloofs-iever aen Zyne Heiligheid te toonen, bezette hy op het Aertsbisdom van Tolosa, ten voordeele van den kardinaal Carolus Borromeus, neef van den Paus, een pensioen van 12 duizend kroonen, en gaf vervolgens aen zynen broeder, den graef Frederik, het markgraafschap van Oria, dat sedert korten tyd de kroon van Spanje had aengewonnen. En daer dit markgraafschap geen groot inkomen bezat, vermeerde hy deszelfs inkomsten met eene lyfrente van eenige duizende kroonen, te verhalen op de regten van de Calabrische zyde. Door deze mildheid verwierf hy teepmael de genegenheid van den Paus, welke ook overal

(') Zie hylage lett. A.

de belangen van koning Philippus voorstond, en ten zynen voordeele deed handelen.

Ondanks dezen onrustigen tyd, nam de Rethoryk-kamer der Vryheid Turnhout (het Heibloemken) deel aen den wedstrijd van het *Haegspel*, dat ten slotte van het Landjuweel door de Rederyk-kamer, de *Violieren* van Antwerpen, in de maand augustus zoo schitterend en prachtig werd gegeven.

De Turnhoutsche wethouders ondersteunden haer ook met eenen geldelyken onderstand van 150 rinsguldens. (1) Gezegde Rethoryk-kamer (het Heibloemken) bewees andermael, dat hare verworvene faem in andere steden niet onverdiend was. (2)

Volgens den schryver Eduard Van Even, werd het Landjuweel bygewoond door de Rethorykkamers *de Goudbloem* en *de Olyftak* van Antwerpen, *de Vreugdebloem* van Bergen-op-Zoom, *de Pioen* van Mechelen, *de Roos* van Leuven, *de Groeijende Boom* van Lier, *de Lisbloem* van Mechelen, *de Kouwoerde* van Herenthals, *de Goudbloem* van Vilvoorde, *de Leliebloem* van Diest, *de Leliekens uit den Dale* van Leuwe, *de Christus Oogen* van Diest, *de vurige Doorn* van 's Bosch, en het *Maria-Kransken* van Brussel; en het *Haegspel* door de *Jenettenbloem* of *Ongeleerden* van Lier, het *Heibloemken* van Turnhout, *de bloeiende Wyngaard* van Berchem, by Antwerpen, en *de Korenbloem* van Brussel.

Den 2° september, laetsten dag van het feest, werd de tweede prys van de vryheden en dorpen aen het *Heibloemken*, voor het luisterrykst inkomen, toegekend. (3) Zy bekwam ook den

(1) Zie hydrage lett. B.

(2) Wy bezitten nog in onze archieven eene kopy van hare Charter, door de koningin Douariere Maria van Hongarië, vrouwe van Turnhout, in 1549 bekrachtigd.

(3) De intrede van het Heibloemken te Antwerpen, volgens genoemden schryver Edward Van Even, bestond uit: « 2 wapenen te peerde met cransen van heibloemen gemaect; 1 pyper en eenen trommeleer gecleet te voet, 1 herault te peerde, 51 paer te voete elek met een tortse in de handt; twee te peerde met bannerollen (4), met wapenen, 1 punet met Rhetorica daerop en de 7 vrye Consten, item noch twee te peerde met stoexkens in de hant; 12 paer te peerde elek met een tortse, een blasoen (5) tusschen 2 peerden met tortsen, noch 11 paer te peerde ondertusschen in de hand hebbende tortsen en stoexkens, 2 bannerollen met een trompet te peerde, de prince, hooftman en schouteth, 8 lackeyen, 2 te peerde; eenen waghien met een maecht voor daer in sittende, met 2 persoonen daer op; noch eenen waghien wt synde, noch 2 wt synde; eenen met eenen enecht; eenen waghien met een blasoen en den sot voor op een peerd; noch eenen met een joncxken; noch 5 waghens sonder joncxkens off meyskens.

Nota. Dat op elken waghien 2 persoonen saten met 2 tortsen en 2 vierpannen, gedeekt met tanneyten laken huiven, dewaghe luyde alle gecleet. Tanneyte Casacken (1), hoeden root, cransen blau en wit, pluymen wit, couden swert, broskens (2) wit. »

tweeden prys van het beste *esbattement* (kluchtspel) voor de vryheden en dorpen; den opperprys van 't spel van Sinne op de vraag « *welck hantwerck oirboirlyct is?* » (1) alsmede den eersten prys van het *onnooselyct oft innocentelyct den sot te maken*.

Met het *Haegspel* liep het groote vaderlandsche feest, door de *Violieren* aengelegd, ten einde. Het had eene geheele maend geduurd, en volgens den kronykschryver Van Meerbeek wel honderd duizend guldens gekost.

Even als het vertrek der Rethorykkamer naer den wedstrijd van het Landjuweel en het *Haegspel* te Antwerpen, in de Vryheid Turnhout was toegejuicht geweest, zoo zeer werd ook hare terugkomst door de burgers met vreugde begroet.

Verder en buiten het aengegaen accoord tusschen Turnhout en Arendonck van de eene, en Raevens en Weelde, van de andere zyde, wegens het gebruik van de *Vrointen* en *Moerputten*, een accoord dat noodzakelyk was geworden, dewyl de heerlijkheid van Raevens het vorig jaer van wege den koningaen den prelaet van Tongerloos in pandschap was verkocht, hebben wy, behalve de duerte der eetwaren, geene merkweerdige voorvallen aen te stippen. De boter werd alstoen aen den zeer hoogen prys van 6 stuivers het pond verkocht, en men gaf voor een wild konyn 18 stuivers, hetgeen genoeg bewyst dat er zeer weinig wild in de Kempen te vinden was.

Het blazoen (wapenschild) der Heibloemkens van Turnhout verbeeldde « In het midden de II. Apolonia, beschermheilige der Kamer; spreuk: *Wii heibloemkens bieën vrucht met bliiscapen, afgebeeld door heibloemkens, bieën en schapen; boven het wapen van keizer Karel V; regts het gene van Brabant; links dat van Turnhout, vervaerdigd in 1558.* »

« Het blazoen in beeldsprack der heibloemkens vertoonde: boven het wapen van Jan Van Hasselt, prins der maetschappy; onder het gene der stad.

(1) Bruingeel kazakken.

(2) Tooneellaers.

(3) De Rethorykkamer de Heibloemkens bewees dat dit delandbouw was.

(4) Extract uit de charte der Rhetoryckers van 't Haegspel.

Vraghe.

Maer sdaegs voor u spel, ten thienen voor noene,

Solvent des vraghe en zyt wysselyck bedacht,

Welck hantwerck oirboirlyctste is van doene,

En eerlyctste, nochtans seer cleyn gheacht?

Dat tusschen vier en ses hondert regels volbracht.

(4) Wimpels.

1661.

Op den 3° january betaelde zekere J.-B. Nys aen de Vryheid Turnhout de som van B. c. 1050, welke by vonnis te Antwerpen, van 20 december te voren, voor de verschuldigde lasten en beden van de groote hoeve, genaemd Rommerswale-hoeve (de Slagmolen), op het Schorvoirt, was bepaeld geworden. De baron Van der Gracht, welke deze hoeve aen den rentmeester Jan Pauly had verkocht, beweerde steeds dat hy deze lasten niet verschuldigd was.

De kwartieren van Arckel, Gheel, Herenthals, Hoogstraten, Turnhout en Rhyen moesten, ingevolge bevelbrief van Z. Exc. den markgraef, graef De Pinto, de dato 4 january, het vervoer van eenige soldatenvrouwen, kinderen en bagagie, tot Rupelmonde, begroot op B. c. 156.6, bekostigen.

In de maend meert verlieten zes compagniën Spanjaerds, onder het bevel van den veldmaerschalk, don Antonia Fortado, het kasteel van Antwerpen, om in Kortryk garnizoen te gaen houden. Den 10° juny ontvingen de wethouderen kennis, dat de prinses Amalia van Oranje, den 17° derzelfde maend, haer hof, het Turnhouts kasteel, zoude komen bewoonen, en de *gecoitteerden* van het land van Turnhout besloten, in hunne zitting van den 14°, dat men de keuken harer Hoogheid zoude voorzien *met een vet kalf, eenen hamel, twee lammeren en zes koppelen kapuinen.* (1. x.)

Genoemde prinses, met haer gevolg, werd door de gilden van Turnhoutinghaeld; deze verkregen van de Vryheid een teirgeld van B. c. 31.12.

Het verblyf der prinses van Oranje, met haer gevolg te Turnhout, dat later opgevolgd werd door haren zoon, prins Willem, dochters en schoonzonen, namelyk door den keurvorst en de keurvorstin van Brandenburg, door den vorst van Anhalt, met zyne gemalin, alsmede door den graef en de gravin Dona, gouverneur van Oranje, bragt dat jaer eene groote levendigheid in de plaets, en trok er eene menigte vreemdelingen naer toe. De bevolking der Vryheid was alle dagen door een of ander feest te been. De vermaken waren er afwisselend, en de jagten werden er ook niet vergeten. Zekere Jan Van Velthoven doodde op 20 july eenen ouden wolf, en bekwam hiervoor eenen drink-

(1) Zie bylage letter C.

(x) Voor de kapuinen betaelde men 2 gulden. De fransche en Rhyenynen golden van 14 tot 18 stuivers den pot.

penning van 12 stuivers. De huizen der beste burgers werden gedeelyk door het groot getal bedienden van de opgenoemde vorsten, op de kosten van het land van Turnhout, bewoond, aengezien het kasteel niet toereikend was, om deze vorstelyke personagiën naer behooren te herbergen. (1) De logisthuizen waren gedurig met vreemdelingen opgepropt, namelyk door oude officieren, die hulde aen hunne vroegere veldheeren kwamen bewyzen. Zelfs kwamen de gouverneur-generael des lands en eenige ambassadeurs de gemelde doorluchtige vorsten een bezoek geven. (2)

Meest al deze vorsten verlieten slechts de Vryheid Turnhout op het einde der maend augustus, nadat zy den gehoorte-dag van de prinses Amalia, hunne moeder, den 28° augustus, hadden gevierd. Eene onpasselykheid der vorstin had haer vertrek eenigzins vertraegd.

Het was ook op dien dag, dat de wethouderen met de *gecoitteerden* van het land van Turnhout, hunne genadige vrouwe gingen begroeten, en den wensch te kennen gaven, dat zy verhoopten, dat hare Hoogheid niet alleen eene gelukkige reis naer Aken mogt hebben, maer dat de baden, die zy aldaer ging nemen, hare gezondheid volkomenlyk zouden herstellen.

De *gecoitteerden* vereerden vervolgens, by hun afscheid, de prinses Amalia, voor haren dienst op reis, 18 koppelen kapuinen, en gaven aen haren eersten kamerling, Jan Martin, twee souvereinen ten geschenke. Vroeger had de raedsheer Moetsielt, ook van wege de prinses Amalia van Oranje, aen de *gecoitteerden* doen kennen, dat de geleerde schryver Sanderus zyn werk

(1) Deze huizen waren in de Gasthuisstract van de burgers:

Marcellis Smouts; Dymphna Moons; Aug. Cornelissen; Simon Hoevenaers; Willem Willems; Ivo Gevaerts; Goovaerd Van den Bergh; Dierck Nys; Simon Dergent; Herman Nysmans; Laureys Janssens; Jan Stevens; Mathys Van Laer; Marcus Geertmans; Jan De Graef; Jan Timmers; Jan De Canter; Jan Mertens; de wed. Melchior Sanen; doctor Hoybergen; Jan Schryvers.

Idem in de Herenthalsstract:

Goossen Bernaerts; Nicolaes Loomans; de wed. Mathys Ooms; doctor Van Gestel.

Idem in de Otterstract:

Wed. Adriaen Molepas; de kapitein Egidij; de wed. Jan Van Thienen; Jan Daniels; Jacob Daniels.

Idem in de Potterstract:

Gaspar Vueghs; Jan Van Hoeck; Lambrecht Van Veters; Guil. Proost; C. Mallans; Wouter Paridaens; Geeraerd Cuylaerts; Alexander Van Houte; Marten Stevens; Jan Augustyns; Simon Vueghs; Wouter Hoevenaers; Abraham Spirinx; de wed. Van Dyck; Theodoor Van Sandael.

(2) Zie bylage letters D en E.

nopens de voornaemste steden, kasteelen en andere heerlykheden van het hertogdom van Brabant en andere provinciën, liet drukken, en ook eene schets op koperplaat van de baronie van Turnhout had verzocht, en verder, dat, dewyl de raedsheer Govaerts, greffier van Antwerpen (een Turnhoutier), die deswege reeds met eenige meesters had gesproken, berigt was geworden, dat dezeteekening maer omtrent de honderd palacons zoude hebben gekost, hare Hoogheid ook verlangde, dat de heerlykheid van Turnhout met haer kasteel daerin zou afgebeeld worden.

In zitting van 16 augustus besloten de *gecoitteerden* van het land van Turnhout hiervoor eene som van 500 guldens te zullen bydragen. Er werd overigens in diezelfde vergadering bepaeld, dat zy hun aendeel, voor het vervoer der reispakken van de prinses Amalia naer Aken, met 24 karren, zouden betalen. (1)

De prinses vertrok van Turnhout op den 1° september, begeleid door dezelfde gilden, die haer hadden ingehaald tot achter Oud-Turnhout. Hare Hoogheid ondernam hare reis naer Aken over Eindhoven.

Middeleryl dat de prinses Amalia te Aken verbleef, werden de wethouders van het land van Turnhout andermael met militaire logementen bedreigd. Men zond derhalve een afgezant naer Cleef, die hare Hoogheid aldaer, op 12 october, op hare terugreis naer 's Hage afwachte, ten einde hare bescherming af te smeeken, en derzelyer invloed by Z. Exc. don Louis de Pinto, gouverneur en kapitein-generael des lands, in te roepen. Deze afgezant was ook gelast van de prinses 18 koppelen kapuinen te vereeren.

Eenige dagen later ontving de hoofdschout en schepenen kopy van eenen brief, die door den voornoemden gouverneur-generael uit Oostende den 23° aen den markgraef van Antwerpen was geschreven, en die onder andere inhield, dat men in een der grootste dorpen van de zeven kwartieren een regiment, en de overige met andere regimenten voetvolk en ruitery, naer evenredigheid, zoude inkwartieren, mits dat de dorpen, die niet belegd zouden worden, met uitzondering van die, welke aen de prinses van Oranje toebehoorden, de *rations*, welke bevolen werden, zouden moeten leveren. (2)

De markgraef van Antwerpen protesteerde, in naem der zes kwartieren, tegen den hoofdschout van Soutelant, over de voorregten, die aen het land van Turnhout werden gegeven, beweerende, dat, volgens de commissie der heeren Staten van Brabant, het kwartier van Turnhout, even als de anderen, zynen last

(1) Zie bylagen D en E.

(2) Zie bylage letter J.

deswege moest dragen. Volgens den akt van den notaris Joris Van Nos, te Antwerpen, van 3 november, dien wy in de bylage onder de letter G mededeelen, antwoordde de hoofdschout hierop, dat bevelen van Z. Exc. den markies Carracena stellig zegden, dat de dorpen van hare Hoogheid de prinses van Oranje hiervan bevryd waren.

Gemelde hoofdschout, te Antwerpen zynde, begaf zich denzelfden daghyden heere markgraef, en schreef by zynen brief (1) dat hy door dezen hoogen ambtenaer was begroet geworden met de vraag « of hy geld voor den onderhoud der soldaten had medegebragt, » en vervolgens op zyn ontkennend antwoord hem had bedreigd; dat hy al de karren en paerden, die van Turnhout binnen Antwerpen kwamen, zoude doen aenhouden enz. Hy voegde er by, dat hy, hoofdschout, voornemens was hierop 's morgens, by het openen der poort van Antwerpen naer Mechelen en van daer naer Brussel te vertrekken, om zyn *aventure* (voorval) aen den raedsheer Moetsfelt; en indien het dezen geraden vond, ook aen den gouverneur-generael mede te deelen.

By het ontvangen van dien brief werden de *gecoitteerden* van het land van Turnhout in allerhaest byeen geroepen, en er werd door hen besloten van den schepen Empsens en den secretaris Proost naer Antwerpen of Brussel te zenden, om van de heeren Moetsfelt en den hoofdschout Soutelant, te vernemen, wat er tot het meeste voordeel en de gerustheid der stad en het land van Turnhout, ter handhaving van hare bevryding, door hen was uitgevoerd. De heeren Empsens en Proost werden tevens, met hunne bewilliging, gelast, alles te doen, wat zy der zake mogten goed vinden.

De *gecoitteerden* van Arendonck verklaerden, niet verder in de kosten, die er deswege zouden worden gemaakt, te bewilligen, dan voor zoo veel zy er voordel van zouden genieten, om reden dat de hoofdschout hun brieven had gezonden, die kennis gaven, dat zy in de voordeelen van den vrydom niet zoude worden begrepen. (2)

Op den 7° derzelfde maend november vergaderden zich de *gecoitteerden* van het land van Turnhout andermael, om kennis te becomen van de verrigtingen hunner afgevaardigden te Antwerpen en te Brussel. Zy vernamen alsdan, dat de heer Moetsfelt en Z. Exc. de gouverneur-generael Carracena met de heeren Staten van Brabant hadden onderhandeld; dat deze laetsten de bevoegde overheden hadden aengeschreven, dat het kwartier van Turnhout, zonder tegenzeggen, zyn *quote* (aendeel)

(1) Zie bylage letter H.

(2) Zie bylage letter J.

moest helpen dragen, in de gerezene kosten van het oorlogsvolk, dat op de Schelde omtrent Antwerpen had gelegen; dat de betaling hiervan op voorhand moest geschieden, welke zoude worden gekort op den eersten onderstand, in dewelke Dendermonde en Turnhout niet begrepen was.

Hiervan onderrigt, belastten de *gecoitteerden* den hoofdschout, eensdeels, van dadelyk naer Antwerpen te vertrekken om met den heer markgraef te spreken, ten einde de aengehoudene karren en peerden mogten worden losgelaten, en hem te berigten; dat een ieder zyn aendeel in eene som van ongeveer B. c. 12000. zoude bybrengen en gereed maken tegen den volgenden donderdag. Zy besloten anderdeels, dat de kosten, des-aangaende gerezen, gelykelyk door het kwartier zouden worden gedragen enz. enz.

In dezelfde zitting werd er door de laetste afgevaerdigden, den schepen Empsens, den secretaris Proost en den raedsheer Moetsfelt een mondeling verslag over hunne zending gedaen, en bewaerheadden hetgene hiervoor door den hoofdschout was kenbaer gemaakt. Op deze kennisgeving werd er bepaeld, dat, in plaets van den heer hoofdschout, den schepen Meurs en den secretaris Proost naer Antwerpen en des noodig naer Brussel, af te vaerdigen, om de aengehoudene karren binnen Antwerpen zien te lossen, en hunnen invloed te gebruiken om eene som van B. c. 10,000. te bekomen, waervoor de *gecoitteerden* van het land van Turnhout zich verbonden van kosten, schade en interesten te vergoeden, zoo als zy ook beloofden, elk zyn aendeel in de voormelde som tegen den volgenden donderdag in te brengen. Gemelde afgevaerdigden werden tevens gelast, alle middelen te betrachten, om de voordeelen van de vrylating van militaire inkwartieringen niet te krenken.

In eene opvolgende vergadering, den 18^{en} november, had de hoofdschout het genoegen van aen de *gecoitteerden* de lossing der karren en paerden te Antwerpen, die vier dagen daarna geschiedde, bekend te maken. Deze lossing had plaets op bevel van hooger hand den 22^{en} derzelfde maend. De kanselier Steenhuize bewees de Vryheid Turnhout, in deze zaak, goede diensten; en men vereerde hem, uit naam der Vryheid, eene tyk, die 67 gulden 16 stuivers kostte.

Den 27^{en} der meergemelde maend november gaf dezelfde hoofdschout aen de *gecoitteerden* van het land van Turnhout te kennen, dat de markgraef van Antwerpen hem aldaer donderdags te voren had doen aenhouden voor de betaling eener som van ongeveer B. c. 11,000., en dathy zyneslaking (loslating) aen een vonnis der wethouderen te danken had. Echter maende hy de dorpen ernstig aen, van dadelyk hun aendeel te voldoen. Op

dit verslag werd er besloten, dat men dit willekeurig feit geregelyk zoude vervolgen.

Gemelde som was het *contingent* van het kwartier van Turnhout, wegens de toevoeging van eenen stuiver per dag, die aen het oorlogsvolk, in plaets van de te leveren brandstoffen, was toegestaan.

Turnhout	moest hierin betalen	f
Turnhout		283.17.6
Arendonck	»	103. » »
Weelde	»	61. 3 6
Poppel	»	61. 3. 6
Ravels	»	39.10. »
Baerle-Hertog	»	43. 1. »
Gierle	»	76. 7. »
Lille	»	69.15. »
Wechelderzande	»	34. 7. »
Merxplas	»	66. 2. »
Becrsse	»	52. 6. »
Vosselaer	»	19.10. »
Rumpst en Boom	»	117.17.6

Zamen B^r C^l f 1027.10. »

Na dit voorval vertrok de rentmeester Pauli naer 's Hage, om de aengehaelde gebeurtenissen aen de prinses Amalia van Oranje ter kennis te brengen, alsmede om aen hare Hoogheid zes koppelen kapuinen te vereeren. De wethouderen van Arendonck weigerden hun aendeel in dit geschenk te voldoen.

Ondertusschen dat het land van Turnhout in open oorlog was met den markgraef van Antwerpen, vierde men feestelyk de geboorte van den aertshertog Karel, eenigen mannyken erfgenaem der kroon, dien Anna van Oostenryk, koningin van Spanje, den 6^{en} november ter wereld bragt. Ofschoon de geboorte van dezen vorst eene groote vreugde in Spanje veroorzaakte, hadden de bevolene feesten aldaer niet zonder kommer plaets, uit hoofde dat de Groote Turk niet alleenlyk Hongarië, waer de Ryksdag zich tegen den keizer van Oostenryk wederspanning toonde, wilde betrekken, maer ook verschillende zeehaven van Spanje bedreigde, om daerdoor te beletten, dat de katholieke koning geen onderstand aen keizer Leopoldus zoude kunnen zenden.

1761.

Om aen het proces, dat in den souverainen raed van Brabant, tusschen de Vryheid Turnhout en den heer Dominicus Vermanden was hangende, over gronden aen den Blyk op de Heizyde, waervan de eigendom door partyen werd betwist, een einde te stellen, riep de hoofdschout, jonker G. A. De Fierlant, de wethouderen en gegoeiden op 2 january byeen. Deze byeenroeping had plaats ten einde aen hunne goedkeuring te onderwerpen een ontwerp van overeenkomst of accoord, dat deswege door de gecommiteerden Van Eyck, J.-B. Robert en J.-B. Dierckx was opgemaakt. Dit accoord, dat wy in de bylage onder letter L mededeelen, werd in dezelfde vergadering goedgekeurd, en door den heer Dominicus Vermanden, zoon, aengenomen.

Het voorname dat wy, in stadsbelang, in voormeld accoord aentreffen, zyn de bepalingen van de artikels die bedingen:

Dat de suppliant (Vermanden) zonder kost of last van de gemeente mag verleggen den loop, loopende door den Blyk en de twee bruggen, liggende over den loop aen den oosten- en westen-kant van denzelven, welke bruggen hy moest maken en ten eeuwigen dage onderhouden;

Dat de aldaer bestaende en nog te maken wegen aen den Blyk, volgens de kaert, die wy bezitten, hunne erkende en bepaelde breedte moesten behouden; en dat hy, suppliant (Vermanden), die wegen ten eeuwigen dage moest onderhouden, en geene de minste belemmeringen, voor het vry gebruik van een ieder mogt aen toebrengen, of er draei-boomen aenhangen.

Na dit aengegaen accoord kocht de heer Vermanden nog eenige erven van de stad.

Den 16^{en} april werd er door de wethouderen der Vryheid besloten van den heer kanonik Petrus Van Gestel, als rector der latynsche scholen, tegen St-Jansdag van zyn ambt te bedanken met ophouding van zyne jaerwedde, onder aanbieding nogtans van deze toe te voegen tot haefmis, ingeval hy zoo lang wilde blyven onderwysen. (1) Verder werd er bepaeld van dit besluit door een' notaris aen voornoemden rector te doen beteekenen. De heer notaris H. J. Noten bragt dit besluit den 18^{en} ter kennis van den belanghebbenden.

Voornoemde rector reelameerde tegen dit besluit by een schriftelyk verhoog, waerin hy zegde, dat hy kanonik regulier van Corsendonck, omtrent zestien jaren het rectoraet zonder stoornis had bediend; dat hy gedurende dien tyd den *dialectica*

(1) Zie bylage letter N.

met roem had onderwezen; dat hy vermeende zyn ambt loffelyk bediend te hebben, en de redenen van zyne afzetting niet kon bevroeden, te meer daer hy nooit vermaningen over zyn onderwys had gehad; dat hy tot bewys van zyn onderrigt kon inroepen den persoon van primus Bosch en meer andere studenten, zyne gewezen leerlingen; den eerw. heer Plebaen en den heer Van Genechten, bevoegde personen, die respectivelyk in de eerste en tweede linie gepromoveerd waren geweest; dat hy, des noodig, by attestatie van de professors van Leuven dit zoude bewyzen, ofschoon die gewoon waren, van andere scholen, in het belang van hun collegie *St-Trinitatis*, te beknibbelen; dat, wanneer aen zyn onderwys iets ontbrak, hetgeen hy niet geloofde, dit tenenoege der wethouderen zoude kunnen verbeteren; dat er over zyne handelwyze met de studenten, eenige jaren geleden, wel moeijelykheden waren voorgevallen, maer dat de wethouderen alsdan de goedheid hadden gehad, hem hierover te hooren, en hy nu nog voldoening zoude geven, en doen zien dat hy nooit had gehandeld dan als een opregt professor met zyne studenten behoort te doen, enz. enz.

Verder verzocht hy de wethouderen, van hem in zyn rectoraet-schap te handhaven, en in geval men dit niet mogt toestaen, bood hy zynen dienst aen, wanneer er geene zouden wezen, van zyn onderwys tot haefmis te vervoorieren, omdat de studenten niet zouden verlopen (de scholen verlaten).

Wat tot de oorzaak van deze bedanking of afzetting aanleiding had gegeven, daarvan wordt, zoo als men zal hebben bemerkt, geen woord gerept; echter denken wy onder het oog te moeten brengen, dat er zekere redenen moeten hebben bestaen, vermits de overlevering (traditie) van hetgene er by de inhaling van primus Bosch gebeurde, wanneer de rector Van Gestel dezen geluk wenschte, voor antwoord kreeg « hier gaet het voor de gunst en te Leuven acht men naer de kunst, » nog aen vele burgers is bekend.

Evenwel werd het verhoog-schrift van den genoemden rector Van Gestel in geene aanmerking genomen, en primus Bosch, die hy tot zyne verdediging inriep, werd door de wethouderen gelast te Leuven met twee bekwame rectoren te onderhandelen, om als bestierders der latynsche scholen van Turnhout aen te nemen.

De jaerwedde van den eersten rector werd op 300 gulden, en die van den tweeden op 200 gulden, onverminderd de schoolgelden der studenten, bepaeld. Later, waerschylyk op aendrang van primus Bosch, verhoogde de Vryheid de jaerwedden van 500 op 700 gulden, onbegrepen de schoolgelden en de kapellanie, die aen het rectoraet *annex* was.

Het was dan op deze voorwaerden dat , op 6 augustus , Gysbertus Decort , geboortig van 's Bosch , als rector , en de heer Franciscus Van Hirtuin , geboren te St-Odenrode , als professor in de latynsche scholen voor vier jaren , te beginnen met baef-mis , werden aangesteld.

De schoolgelden werden vervolgens ook veranderd en bepaeld op eenen patacon 's jaers voor de inboorlingen , en tweepacatons voor de vreemdelingen.

Overigens werd er nog bepaeld , dat het misgeld , volgens oudere gewoonte , zoude worden verdeeld , en dat , wanneer de rector zoude komen huis te houden , hy van accyns en alle andere gemeente-lasten zoude vry zyn , alsmede dat hy in zyn huis twaelf studenten , maer niet meer , mogt houden.

Den 17^{en} derzelfde maend augustus werd jonker Carolus De Fierlant (1) in het collegie van de heeren schepenen , als hoofdschout van het hertogdom van Turnhout , opperjager , warandmeester en pluimgraef erkend. Jonker De Fierlant was door den vrywilligen afstand van zynen vader Guilielmus Antonius tot deze bedieningen , door den hertog Sylva Tarouca , reeds van 25 maart 1758 genoemd , en had den 17^{en} july van hetzelfde jaer in handen van den Slaetsraed Neny te Brussel zynen eed afgelegd , ofschoon zyn vader nog altoos tot dan toe zyn ambt had vervuld. (2)

Op 30 september werd er in volle collegie van schepenen besloten van , door eenen notaris , den gewezen rector Van Gestel te bedanken voor het celebreren van de zondagsche negen ure mis , uit hoofde zy , schepenen , eenen anderen heer hiervoor hadden aangesteld , met afvraging van de sleutels der kaskens van de zitstoelen der heeren rectors in de scholen , alsmede van de dry standaerden der studenten , onder protest van kosten , schade en interesten.

De notaris Goerts , die met deze bedanking en afvraging was gelast geworden , kreeg voor antwoord , dat het goed was , dat men de negen ure mis door een ander liet lezen ; dat hy den sleutel van zyn kasken op het slot had laten steken , en dat hy die van de kaskens van de heeren Van Goubergen en Reyns aen hem , notaris , overgaf , en verders wat de dry standaerden betrof , hy er twee van had laten maken op zyne eigene kosten , en dat de derde hem voor eene eeuwige gedachtenis , voor den behaelden roem door primus Bosch , door den heer regent van 't castrum was vereerd geworden.

Daer , zoo als het te denken is , men veel prys aen liet bezit

(1) Zyne voornamen waren Carolus Claudius Franciscus Ambrosius ; de naem zyner echtgenoot was Maria Anna Dymphna Sanen.

(2) Zie zyne aanstelling in hylage letter L.

dier standaerden hechte , werd primus Bosch naer de Vryheid ontboden , welke er den 3^{en} october eene verklaring gaf , waerin hy zegt , dat , wanneer hy de eerste van de philosophie der universiteit te Leuven was geproclameerd geworden , de heer regent van 't Castro hem had gezegd , als hy naer Turnhout vertrok , dat de standaard , door hem bekostigd , alhier aen de studentenscholen voor eenememorie moest vereeren Hy voegde er by , dat hy dit gedaen had , en dat de gewezen rector , zonder zyn toedoen of kennis , zich hiervan meester had gemaekt , doch dat hy nooit van gevoelen was geweest dezen standaard voor 's rectors behoefte ten geschenke te geven , maer wel aen de studenten en hunne nakomelingen. (1)

Het is zeer waerschylyk , dat de betwisting van den eigendom der standaerden later in der minne werd geregeld ; immers onze latynsche scholen zyn er thans nog van in het bezit.

In het najaer verzochten verschillende bewooners van de Nieuwstraet en de houtmerkt , die aistoen nog niet gekasseid waren , namens de heeren plebaen Mauroy , Van Grinsven , de kanonik Van Gestel , J. Van Pelt , doctor Loyens , L. Robert , J. Schuermans en anderen , op hunne kosten , linden boomen voor hunne huizen te mogen planten , om dezelve van de zon , enz. te beschutten. Het schepen collegie stond dit verzoek op 25 november toe , op voorwaerde dat de gevraagde beplanting dadelijk moest gebeuren van het huis den Engel tot aen het huis St-Nicolaes (de Kremery) , op de rigting die hun zoude aangewezen worden ; dat zy deze boomen moesten onderhouden en sleunen wacijersgewys , en dat , wanneer deze volwassen waren , de eigendom der Vryheid zouden zyn en blyven.

Wyders liep dit jaer zonder voorname voorvallen ten einde. Ten slotte is het ons aangenaem , myne heeren , aen UEd. onzen dank voor uwe raedgevingen en medewerkingen te kunnen betuigen.

Aldus gedaen en voorgelezen in de openbare zitting van den gemeente-raed te Turnhout , datum als boven.

Ter ordonnantie :

De secretaris,

P. J. HEUVELMANS.

De burgemeester,

J. A. A. DIERCKX.

(1) Zie hylage letter N.

BYDRAGEN.

1561.

A.

ORDONNANTIE gemaect by Schouteth en Schepenen der poort van Turnhout waer naer de Capiteynen van de vier wycken binnen de vs. Vryheit, miltgaeders ooc Outturnhout, en die geluchten respective daer onder ressorterende hen sullen voortaan reguleren int resisteren van de knevelaers, soldaten ende vagebonden de voors. Vryheit overvallende.

In den eersten dat een ieder huysgesinne hun sal hebben te versien van roere piécque oft andere geweir Dop den hondertsten manne oft Capn hen sal stellen binnen den tyde van acht dagen, op pene van drye guldens by den defaillant te verbeuren en t'excenteren by den heere oft Capiteyn, dat d'een deel ten behoef van den heere Schouteth tweede van den Capn, en d'leste van den wycke, ende dat hem niemant en sal vervoorderen eenich geweer te leenen oft te ontleenen, op de pene van sesse guldens by elcken defaillant te verbeuren.

Item sal hem een iegelyck versien die op een roer is geseth, te hebben eenen goeden cruythoren, den selven met een vierendeel buspoyers en thien loyen, op de pene van dry gulden te bekeeren in dry deelen volgens den 1° art :

Item soo wanneer de cloque alhier allarm wordt getrocken insgelyx de cloque uwt Outturnhout en Oostoven sal een ieder terstonts met syn geweir dop den selven is geset compareren ten huysse van synen Capn, op de pene van dry gulden te bekeeren d'een deel tot behoef van den Capiteyn ende d'ander twee deelen voor de gasten van tselve roth.

Item sal een ieder van de gasten synen Capn Luytenant en andere officieren, daer onder den selven is, moeten obediëren, ende in

alles doen soo behooren sal, sonder tegens de selven te vringen, ofte wederspannich te vallen op de pene van twelf gulden, te bekeeren in drye deelen volgens d'eerste art, ende noch denboven arbitralyck gestraft te worden naer den eysch van de saecke.

Item sal den Capn en Luitenant verantwoorden tgene by synen gasten sal worden gecommitteert, die welcke tselve sullen mogen verhaelen op de gasten t'feyt committerende.

Item de Capn of in absentie henne luitenanten sullen hun hebben te reguleren nae tgene hun sal worden geordonneert by de Schouteth en Schepenen.

Item oft ter iemanden gequetst worden sal de selve cure gedraegen en betaelt worden by de Vryheit, ten waere tselve gebeurde by syn eygen foute.

Item een ieder van de gasten sal in syn huys ofte logies moeten hebben by der handt het geweir daer op hy is geseth.

Item als een Capiteyn met syn volck sal vuytgeweest hebben, sal hebben van de Vryheit een vierendeel, half oft heele tonne biers naer heysch van tyde en van de saecke, ter discretie van Schouteth en Schepenen.

Item noch sal een iegelyck op syn peert moeten sitten die daer bequaem toe is op die vbeurte van thien stuivers elcke reyse als die clock allarm sal slaen behoudelyck dat den noot sulcx vereyscht, oft als de horen sal worden geblasen.

Item dat op de geluchten egeene ingesetenen en schepers oft knechten en sal mogen steecken eenige horens sonder noot op de pene van tweeveertich stuyvers ende vbeurte van de horens.

Item sal ieder rotmeester gehouden wesen alle XIII dagen oft drye weken te gaen visiteren het geweir van alle die gasten van syn rot wesende, en soo diewils alst hem by Schouteth Schepenen oft Capn sal worden geordonneert, en die bevonden sullen worden niet versien te wesen van henne nootelycke provisie als boven geordonneert is, en hun geweir ontreckt te wesen sal vbeuren t'elcken reyssen een gulden ten behoeve van de gasten van tselve roth.

B.

EXTRACT uit de rekening van den rentmeester GOVAERT HUYBS.

« Betaelt der cameran van rethorycke alsulcken hondert vyftich rynsguldens als aen vs. rethorycke by der Vryheit is geloeft geweest in den jare XLXI den XII augusty ten tyde de selve naer Antwerpen heeft getrocken in t'Lantjuweel van Rhetorica. »

1661.

C.

EXTRACT UIT DE RESOLUTIE GENOMEN DOOR DE
GECOITTEERDE VAN DEN LANDE VAN TURNHOUT
DD. 14 JUNY 1661.

Alle enz.

Aen welke den heer Rentmeester heeft voorgelesen den missive affgesonden van den heere raedt Moetzfelt inhoudende dat haere hoocheyt onze genadighe vrouwe alhier soude comen op haer hoffnu den vrydach eersteomende wesende den 17 deser maent juny 1661. En heeft den selven rentmeester voor gehouden oft het niet geraetsaem en ware de keucken van hare hoocheyt in hare overcomste een weinich te versien : Is geresolveert dat men deselve keucken sal versien met een *vel calff*, eenen *hamel*, twee *lammeren*, en ses *cop-pelen capuynen*.

D.

10 AUGUSTI 1661.

Optbeschryven van den heer hoofd schouteth Zoutelanden synder op des heeren huys gecompareert Mathys Empsens, Willem Metten, C. Mallans en Geeraert Wouters schepenen voor Turnhout, Jan Janssens, Borgemeester voor Pouppel, Jan Buyex, schouteth voor Raevens, H. Schuermans, schepen voor Baerlechertogh, Nicolaes Pauli, schouteth voor Gierle, Wouter van Steenhuis, schouteth voor Lille en Wecheldersande, Abraham en P. Vanlaer, respectieve schouteth en schepen voor Vorsselaer en Beérse, Nicolaes Pauli en P. Joos. Dirc resp. schouteth ende schepen voor Merxplas en Christiaen Cels en Cosmas Cnaeps schepenen voor Arendonck.

Alle gecoitteerde der stadt ende lande van Turnhout.

Aen dewelcke den voors. heere hooftschouteth heeft voorgehouden dat alsoo hare hoocheyt onse gen. vrouwe, vergeselschapt alhier op haer hoff met hare ceurvorstelycke doorluchtige de ceurvorstinne van Brandenburgh, syne vorstelycke genade Prins Willem met syne gemalinne, mitsgaders haere twee andere prinsessen haere hoogghemelde hoochheit dochters, langer hen sejour is houdende, als men hadde gemeynt, end deszelver train, diensvolgens oock langer, sullen verleent moeten worden, servies van bedden en dack, waer toe by

mondelynge consent, van d'oost en west quartier, maer en was toegeseght van yeder quartier hondert patacons, boven gelycke quote by dese stadt daer inne te dragen, waertoe de voors. somme niet veel en sal helpen, aengesien de voors. train is versterckt met de gene van haere doorluchtige ceurvorstinne, waer toe nog sullen commen den genen van syne hooghlyt den ceurvorst Brandenburgmitsgaders van den vorst Aenhalt ende andere, als wanneer men verstaect, oock eenige Ambassadeurs oft wel syn Exc. Carracena Gouverneur hen soudent tegencomen, oock alhier in consideratie genomen het tegenwoordig logement van den heere Graeff Dona Gouverneur van Orangien met huysrouwe en kinderen, sterck omtront veertig persoonen; soo ist dat ten voors. heere hooftschouteth is versoekende, dat te voors. gecoitteerde, mits dese sullen hebben te advoyeren, ende te dragen de costen van de voors. logementen, alreede gevallen en int toecommende alnog te geschieden, voor den tyt dat onse genadighe vrouwe voors., voor desen saisoene sal wesen alhier op haer hoff.

Item oock te betalen d'oncosten van den train van onse gen. vrouwe voors. ende syne vorstelycke genade, gevallen in den somer saison van den voorleden jaer 1660 nog openstaende.

Item heeft den heere Raedt Moetzfelt wegens haere hoogheyt onse genadighe vrouwe, voorgehouden dat alsoo de heer Sanderus Ulaet gaen het boeck van de notabelste steden, casteelen ende andere heerthyden van 't hertogdom van Brabant, Vlaenderen ende andere provincien, den welken versoect van dese baronie ende heerlyckheyt eene *delineatie* gemackt te worden, in copere plate; en daer voor den heer Gevaerts Raedt en Grefier van Antwerpen alreede eenige meesters heeft gesproken, ende veradvertteert, dat deselve niet meer en soude costen, bovens de dagelysche montcosten, lutter min oft meer als hondert patacons. Soo ist dat haere hoogghemelte hoocheyt gerne saege dat het selve wierde geffectueert om de seigneurie Casteel hoofft van Turnhout te stellen onder andere notabele plaetsen van Brabant, als wesende niet van de minste.

Item enz.

Op d'ierste en 2^e poinet is geresolveert dat een yeder soude inbrengen zyne resolutie op den dynsdag toecommende.

E.

XVI AUGUSTI 1661.

Ingevolge de voorn. resolutie soo sy voluntairelyck op dat heeren huys gecompareert; Mathys Empsens, Mathys Van Meurs, Christiaen Mallans en Geeraert Wouters, schepenen voor Turnhout, Jan Janssens, Borgemeester van Pouppel, Jan Balemans; inayer voor Ravels, Nicolaes Bleyens en H. Schuermans en P. Ampsens, schepenen voor

Baerle, Nicolaes Pauli, Balthasar Jacobs en Martin Van Eyck respective schouteth, schepenen, voor Gierle, Abrahamen Peer Vanlaer, Frans Proost en H. Hanegraeff respective schouteth en schepenen voor Beersse en Vosselaer, Wauter Van Steenhuys Jan en Peeter Aertsens resp. schouteth en schepenen voor Lille en Wechel, de voors. Blyens Willem Augustyns en Peeter Joos als schepenen en schouteth voor Merxplas.

Alle gecooiterte van den lande van Turnhout.

Aen de welke den voors. hoofschouteth respectivelyck syn voorgaende versoek tegenwoordigh iterativus opgelesen raekende de betaelinge van de costen der logementen soo van desen saisoen als van den voorleden jare in de voorgeschrevene achter resolutie breeder verhaelt.

Is geresolveert by de voorn. gecooiterte van dese stadt en vryheyt Turnhout dat sy bereet syn hunne quote in den voors. eysch der logementen soo van den jare 1660 als van desen tegenwoordige jare 1661 te draghen soo van 't gene, voor desen als hier naer, voor desen saisoen tegenwoordich noch sal komen te gebeuren soo verre de voorn. gecooiterte van den lande insgelyck daer in consenteren, andersints verclaren sy desen hen consent te draghen.

Ende de voorn. gecooiterte van den lande verclaren dat sy bereet syn alleenlyck voor desen saisoen 1661 te sullen helpen draghen hunne quote in twelf hondert guldens, en dat oeyck totte *délinéatie* oft affbeeldinge van de stadt en lande van Turnhout hiervorens in voorgaende resolutie in den tweeden eysch verhaelt, dat sy sullen draghen in quote van dry hondert guldens. De cost, de boven van dry hondert guldens verhouwen, en verclaren de voorschreven gecooiterte van den lande te sullen helpen contribuieren in eene somme van vyfthien hondert guldens in plaetse van twelf hondert.

Ende op de propositie van den schouteth van hare Hoocheyt onse gen. vrouwe, van te leveren eenighe karren op Aken, die men tot vervoeringe van de bagacie van der selver hoocheyt vs. Verclaren de gelycke gecooiterte soo van dese stadt als lande dat sy sullen ryckelyk (volgens den eysch van selven schouth) draghen hunne quote in de costen van vierentwintich karren.

F.

EXTRAIT D'UNE LETTRE DE SON EXC. DON LOUIS DE PINTO, LIEUT. GOUVERNEUR ET CAPITAINE GÉNÉRAL, ÉCRITE AU MARCGRAVE D'ANVERS, D'OSTENDE LE 25 OCTOBRE 1661.

« Et ainsij il convient de faire le Logement en la forme suyvante
« sçavoir un regiment dans un des plus grands villages qu'il y peult

« avoir en un des sept quartiers. Et pareillement les aultres regimens
« d'infanterie et cavallerie dans les aultres quartiers, en faisant
« donner aux villages d'un chacun des dits quartiers, qui ne seront
« logéz les rations qui leur sera ordonné : à la réserve de ceulx appartenant à la Dame Princesse d'Orange, selon a le esté faict ey devant.»

G.

PROTESTE VAN DEN HEERE MARCKGRAVE VAN ANTWERPEN
TEGEN DEN SCHOUT VAN TURNHOUT.

Ten verzoeke van den heere Marckgrave deser stadt Antwerpen als geautoriseert synde van de ses quartieren van Antwerpen hebbe ick openb. Nots 't Antwerpen residerende geprotesteert tegens den heere schouteth van Turnhout, als wesende hooft officier vant zelve quartier van costen, schaden ende interesten datdie voors. sesquartieren als nu geleden hebben, ende alnog sullen comen te lyden, nopende het entretement van het volck van oorloge, liggende te schepre voor desen voors. stadt ende dat soo wanneer, de selve niet en soude willen contribuieren in selve onkosten voor het voors. Quartier van Turnhout, soo wel raekende de dorpen competerende hare hoogheyt de prinsesse van Orangien als andere, gemerckt de commissie van de heeren staten is luydende op de seven quartieren, en waerinne voors. quartier is begrepen, waerop de voors. heere schouteth, voor antwoord heeft gegeven, dat de ordres van syne Exc. den marquis de Carracena syn luydende als dat de voors. dorpen competerende hare voors. hoocheyt de prinsesse van Orangien van voors. lasten exempt sullen wesen, en namentlyck in conformiteyt van de ordres van voors. Syne Exc. van datum den 25 october lestleden, welck antwoorde by den voors. hr Merckgrave verstaen synde heeft geprotesteert als voren en namentlyck ingevalle dat die ses andere quartieren ende dorpen niet ressortesende onder de voors. Princesse, souden moeten tzelve gelt anticiperen, nopens de voors. tauxen dat die van Turnhout schuldig sullen wesen, de costen daertoe geresen te betalen, hoedanich die souden mogen wesen. In getuigenisse der waerheyt hebbe dese onderteekent in Antwerpen desen 5^e 9^{ber} 1661.

(Get.) JORIS VAN NOS, not. pub.

H.

5 9^{ber} 1661.

WYSE DISCRETE HEEREN

Alsoo ick desen avont binnen Antwerpen syn geomen soo hebbe

my getransporteert ten huysse van Mynheer den Maregrave, doch den selven niet thuys gevonden, noch yemant van borgemeesters dan tusschen seven en acht uren is mynheer den Maregrave thuys gecomen, ende by hem wesende heeft my gevraegt oft ik gelt mede gebrocht hadde tot onderhout van de soldaten? en dat Turnhout oft de dorpen toehoorende hare hoocheyt de Princesse van Orange niet exempt en waren, volgens de acte van h. h. staten van Brabant, ende dat wy een regiment peerden moeten onderhouden, die hy tot laste van het geheel quartier van Turnhout alhier sal houden ende daerop sal ons executeren, allen de karren en peerden die van Turnhout binnen Antwerpen sullen comen, ende daerop sal verkrygen executorialen van den rade van Brabant, oversulx zal morgen ter poorttyde van Antwerpen trecken naer Mechelen, en van daer naer Brussel omme hetselve morgen avont alnog te kennen te geven aen mynheer den raet Moetsfelt, en avanture noch audientievsoecken aen Syn Ex^{te} den Marquis, by aldien Mynheer Moetsfelt tselve geraden vint, hiermede blyve

UEd oytmoedige dienaar

(Gct.) P. VANSOUTELANT.

I.

Antwerpen 5^{ber} 1661.

Myne heeren die schepenen en regeerders der stat vryheyt van Turnhoutelck in 't besonder tot Turnhout

Opt beschryf van den licentiaet en Secretaris Proost door last van Wethouderen alhier mits d'absentie des heere schouteth, syn op des heeren huys gecompareert M. Empsens, W. Metten, G. Wouters en W. Hoevenaers schepenen voor Turnhout, B. Timmermans en Job Faes, respective secretaris en schepen voor Arcendonck, J. Buycx, schouteth voor Ravels, B. Jacobs en J. Proost Jans sone schepenen voor Gierle, P. Steenhuisen en P. Janssen schouteth en schepenen voor Lille, A. Van Laer en H. Hanegraef respective schouteth en secretaris voor Vosselaer en Beersse, N. Augustyns, schepen voor Merxplas, Jan Peeters schepen voor Baerleherloch, absent, Weelde, Pouppel en Wechelderzande.

Alle gecooitteerde der stad en lande van Turnhout

Aen dewelcke voorgelosen synde de missive hierboven by copy gacide

Is geresolveert datten voors. Empsens, bevens den licentiaet en

secretaris Proost op het spoedigste, hun sullen laten vinden, tot Antwerpen ofte binnen Brussel, by den heere raedt Moetsfelt ofte hoofdschouteth Zoutelande, om van selve te verstaen, wat sy in dese saecke, tot meerder profyt en gerustheyt van dese stad en lande van Turnhout, tot maintien, van hare exemptie, hebben uytgewerckt, dweck gedaen zynde, hen met de selve te vvoegen, oft welk te doen gelyck den voorschreven gecooitteerden, naer consideratie sullen bevinden te behooren, gevende de selve tsamen en yeder int besonder daertoe mits desen last.

En heeft den voors. Licentiaet en secretaris Proost rapport gedaen en gethoont d'acte oft extract hier boven 't eynden der voorgaende leste resolutie geinsereert aen de voors. gecooitteerde, die t selve in dank annemen.

En mede gecompt de voors. gecooitteerde Arendonck, hebben verclaert in dese coissie en costen van dien niet voordert te willen concedenderen, als t proufyt d'welck sy dat souden comen te genieten, wt redenen den h. hoofdschouteth aen hun lieden heeft gestuert brieven, dat sy int beneficien van exemptie niet en soude wesen gecomprenhendeert.

K.

7 November 1661.

Op t beschryf van den heere hooft schouteth Zoutelande etc.

Alle gecooitteerde der stad en lande van Turnhout.

Aen de welcke den heere hooftschouteth heeft rapport gedaen van syne hervarentheyt tot Antwerpen en Brussel, ende aldaer gesproken metten heere Moetsfelt en zEx. Carracena de welcke verclaerden gectraecteerd gehad te hebben met de II. II. Staten van Brabant, van welcke voors. Exe. sy verstonen dat d'ordres waren gedepescheert, en dat desen quartiere sonder repl. mede hun quote souden moeten helpen dragen, in d'onkosten geresen over den volcke van Oirloge gelegen hebbende op de Schelde ontrent de stad Antwerpen by anticipatie d'welck soude corten op de eerste subsidie in de welcke Dendermonde en Turnhout niet en was.

En is den voors. hooft schouteth gecooitteert om terstont te vtrecken naer Antwerpen om te spreken metten heere Markgrave aldaer ten eynde de gearresterde karren mochten worden gelaxeert, en aen denselven aen te seggen dat een ieder syne quote soude bybrengen ende gereet maken tegen den donderdag eerstemende. En heeft den selven hoofdschouteth een yeder vermaent teghen donderdag voors. syne quote gereet te maken in eene somme van twelffdaysent guldens salvo justo en de selve te brengen binnen Antwerpen aldaer. En wat belanght de gearresterde karren is geresolveert, dat de costen

daerover geresen, zullen gelyckelyck gedragen worden by desen quartier, behoudelyck dat de gene die ingebreke sullen blyven hunne quote by te brengen op den donderdach voors. Gehoort ter selver vergaderinge het mondelings rapport van de leste gecoitteerde naementlyck den voors. schepen Empsens en licentiaet en secretaris Proost, beneffens den raet Moetzfelt comende van Brussel welken heeft geseyt dat soude moeten gegeven worden (gene voors. hoofschouteth hier voren heeft geeycht etc.

Is geresolveert dat in plaetse van heere hoofschouteth naer Antwerpen en Brussel ingevalle, syn gecoitteert den schepen Meurs en licentiaet en secretaris Proost, om by de selve wt te wercken ist mogelyck dat de karren binnen Antwerpen in arreste mochten worden ontslagen daer toe hen credit l'employeren tot eene somme van thien drysent gulden, waertoe de voors. committenten van den lande, hun geloven te garranderen van alle costen, schaden en interesten, gelyck sy oock geloven tegens den donderdach toecomende yeder in te brengen zyne respectieve quote in de voors. 10,000 guldens ende sullen voorders de voors. Meurs en Proost respectivelyck schepen en secretaris met alle middels trachten dat d'actie van exemptie in desen niet en worde gekrenckt en daer tegen te doen ingevalle, soo synaer conscientie in raet sullen vinden te behooren.

2 JANUARY 1761.

L.

Op de convocatie van Joncker G. A. de Fierlant d'Esscheloo hoofschouteth etc. syn ter schepene Caemer gecompareert die heeren schepenen, gesworen ende gecommiteerde nyt de gegoeydens dese onderteeckent hebbende representerende het corpus dier gemeynthe, aen de welke den heere Convocant is voordragende het project van accoort aengegaen door J^{hs} J. F. C. Van Eyck, J. B. Robert, Peeterssone en J. B. Direkx respectieve gecommiteerde by de voorstane resolutie dd. 11 9^{ber} 1760 over de saecke ventilerende in den souv. raede van Brabant ten rapporte van d'heer Raedt van Assche tegens d'heer Dominicus Vermanden luydende van woorde tot woorde als volght :

Accoordt

D'heer Dominico Vermanden supplicant. Die regeerders van Turnhout geinsinuerde :

Dat den eygendom van den hoeck in de caerte figuratief der gein-

sinuerde overgeleght ten verbaele van den eersten augusty 1758 geteeckent met de letters EE sal volgen ende gecedeert wordt aen den suppliant.

Item den hoeck in de selve caerte geteeckent met letters F. G. met het restant daer tegens over tot aen het voorhoofd van Sr Van Alphen met de boomkens daer op staende.

Item den eygendom van den Dryhoeck in de selve caerte geteeckent met de letters D. F. K.

Item den eygendom van alle de boomen op den voors. Dryhoeck staende. ende tot dien wegh loopende tusschen de twee eerst geroerde hreeken tot aen de heyde met de boomkens ende voorhoofd van d'hr Vermanden ten westen van deselve nieuwe te maeckene dreve gelegen.

Item den wegh oostwaerts aen den voors. blyck van den hoeck van den gracht tot aen de heyde met de boomkens ende plantagie tegens d'erve van het gasthuys ende l'hoeckken plantagie ende vaege plaetse tusschen d'erve van t'gasthuys ende den loop.

Dat allen de wegen tusschen de voors. hoecken in de voors. caerte afgebelt als oock den gene oostwaerts aen den voors. blyck gelegen sullen moeten onderhouden worden door den suppliant om ende ten eeuwigen dage sonder cost oft last van de gemeynthe soo ende gelyck de gemeynthe de hunne is onderhoudende te weten beleybaer.

Den suppliant sal oock sonder cost oft last van de gemeynthe mogen verleggen den loop loopende door den blyck ende de twee bruggen liggende over den loop aen den oosten en de westen van den voors. blyck, ende de selve bruggen oock t'synen coste moeten maecken ende onderhouden ten eeuwigen dage.

Den nieuwen wegh door den suppt te maecken aen de westseyde van den blyck sal moeten wesen veertigh voeten breedt binnen de plantagie ende den wegh aen de oostseyde van den gemelden blyck sal moeten behouden de breede gelyck den selven wegh actuelyck is, sonder dat den suppliant aen den eenen ofte anderen wegh eenige de minste belemmeringe sal mogen doen, t'sy met draeyboomen daer aen te hangen oft andersints, maer sullen de selve wegen altyd blyven tot liber gebruyck van een ieder.

Dat aen den suppliant sullen volgen ende door de geinsinuerde worden afgestaen in vollen eygendom de dry vennen in de voors. caerte geteeckent met de letters J. J. K. oostwaerts, ende dat den suppliant ende syne successours sullen blyven gebruycken de nytgravinge die hy heeft doen maecken om de waters te brengen van het venne geteeckent met de letter K westwaerts tot aen de voorn. vennen geteeckent met de letters J. J. dogh dat den selven maer alleenlyck sal hebben het gebruyck van t' water van het voors. ven geteeckent met de letter K westwaerts sonder daer aen eenigen den minsten eygendom te hebben, gelyck oock aen de voors. nytgravinge.

Item dat de heyde geteekent met de letter Q liggende tusschen het ven K oostwaerts ende de vennen geteekent J. J. blyft aen de gemeynte gelyck oock alle de wegen tusschen ende rondsom alle de voors. vennen de welcke den suppliant in geenderlye manieren sal mogen belemmeren, maer sal de selve moeten open laeten tot gemeyn gebruyck omme te gaen, ryden en stouwen ende in cas van eenige loopen te maecten met bruggen te beleggen.

Dat den suppliant ende syne successeurs oock sullen blyven gebruycken den loop langhs den welcken het water uyt het ven geteekent met de letter J. oostwaerts gelegen can gebroght worden tot in den gracht van den blyck des suppliants.

Dat hier mede vernieticht wordt ende compt. te cesseren den chyns van thien stuyvers s'jaers, die hy uyt de voors. vennen aen dese gemeynte moeste betaelen te beginnen sedert den lesten valdagh oft verschyndagh.

Dat den suppliant in consideratie van allen het gene voors. aen dese gemeynte sal betaelen de somme van twee hondert guldens wisselgelt eens, mitsgaeders sal de pretentie des suppliants over de gecoghte vennen hier mede comen te cessereren.

Waer mede het proces tusschen partyen voor den Souv. raede van Brabant ten rapporte van d'heer Raedt Van Assche ontstaen ende de conclusien hinc jude genomen comen te cessereren compensatis expensis; waer mede oock het pretens contract van verecoopinge de dato 14 anni 1752 compt te cessereren, doot ende te niet te syn wordende t'selve wedersejts geannulleert.

Die hoofschouteth, gesworens en gecooitende gegoejde gesien ende geexamineert by myne heeren representerende t'corpus deser gemeynte het voorstaende contract, verelaeren het selve in alle syne deelen poineten ende articulen te lauderen, aggreeren ende approberen.

Ende hier mede comparerende heer Dominico Vermanden, den jongen als last ende manuale procuratie hebbende van synen vaeder de dato 27 xber 1760 hier naer geregistreert, den welcken verelaert het voors. contract alsoo te accepteren welcken volghende verclaren partyen hinc jude t'selve te wesen hunnen minnenlycke contracte waer mede het proces daer by geroert compt te cessereren doot ende de niet te syn gelovende, t'selve in alle syne poineten ende articulen alsoo onverbrekelyck te sullen naercomen en achtervolgen onder verbintenisse als naer recht. T'oirconde etta Desen ut ante.

(Geteekend) DE FIERLANT D'ESCHELOO, VANEYCK,
VAN BUSDOM, G. DEWILDE, A. VAN
SON, J. J. STAPPERS, P. G. SNYDERS,
AD. MITTEN, P. J. DEMEYER, J. B. ROBERT,
J. B. DIERCKX, J. F. VAN EYCK,
F. DEBIE, C. F. LIEBRECHTS, T. F.
VERSTEYLEN, J. CLYMANS, M. VOL-
DERS EN DOMINICO VERMANDEN.

M.

Op heden desen 17 augusty 1761 is gecompareert in volle collegie van de heeren Schepenen Jonker Guil. Anthonius de Fierlant den welcken aen de voors. heeren Schepenen te kennen is gevende dat hy heere comparant syn officie van hoofschouteth etc. heeft afgestaen ten behoeve van synen sone Jonker-Carolus de Fierlant, ende door syne Excellentie Duc de Sylva Tarouca is geconfereert ingevolge de naer volgende commissie luydende van woorde tot woorde als volght:

« Wy Emanuel Tellez de Sylva Menerez ende Castro, hertogh Sylva de Tarouca, Ridder van het Gulde Vlies actuelen intimen raetsheer van Staet van hunne Keyserlycke Majestyten, nobelen raetsheer van den Raede van Staeten in de Nederlanden, ouden president van de gewesene hofraeden der Nederlanden ende van Italien etc. etc.

Alsoo door den vrywilligen afstand van Joncker Guillielmus Anthonius de Fierlant heer van Escheloo het amt van hoofschouteth van de stede ende hertogdommen van Turnhout is comen te vaceren, wy op het goed rapport aen ons gedaen van den persoon van Joncker Carolus de Fierlant synen sone, den selven hebben gestelt ende gecommitteert stellen ende committeren mits desen den voorschreven de Fierlant tot hoofschouteth van onser stadt ende hertogdomme van Turnhout ende van de dorpen Poppel, Baerle en Beers ende elders tot Opperjager, Warantmeester ende Pluymgraeff van onse voors. stadt ende hertogdomme ende tot alle andere officien die den selven Guillielmus Anthonius de Fierlant bedient heeft, hem gevende volcomen maght, autoriteyt ende sonderlingh bevel de voors. ampten aen te vaeren, te houden exereeren en bedienen onse reghten, hoogheyte ende heere-lyckheyte daer inne te bewaeren, recht, wet ende justicie te doen ende administreren, allen genen diet aen hem versoecken sullen in saecken t'synder kennisse toebehoorende, onse schepenen aldaer te maenen hunne intresten te vervolgen ende waer te nemen, onse keuren breucken, boeten ende amenden te vervoorderen, de selven innen, opbeuren ende ontfangen, als oock de gene die van lantswegen uitgesonden worden ende tot betaelinghe van dien te bedwingen en doen bedwingen alle de gene die de selve schuldigh sullen syn, reelyck ende by feyten, soo men voor onse eygen penningen gewoon is te doen van synen ontfanck, brieven voor recepisse te geven, de welke wy willen van weerde te wesen den gene die sulcke betaelinghe sullen gedaen hebben, en voor sulcken hebben wy den selven geauthoriseert ende autoriseren by desen, als opperjager, warantmeester en pluym Graeff sal hy oock onse hoogheyte, heere-lyckheyte ende regten bewaeren, alle exploicten, keuren en breucken totte voors. officie behoorende vorderen, onse vrye wouten ende warande bevryden ende van schade verhoeden alle cloosteren cloosterhout ende huone

goederen van craghtigen gewelds ende schaele te beschutten, recht en justitie over de misdadige doen, d'overtreeders der plaecaerten ende ordonnantien gemaeckt ende te maecten aen te tasten ende tegen hen te procederen en in regt aen te dragen voor de leenmannen van onsen consistorie van den hooren binnen onse stede van Turnhout ende elders daer hy opperjaeger, warantmeester ende pluym Graeff sal goetvinden te behooren tot maintainue van onse jachte met de naeme van de gedaeghde ende gecalingeerde persoonen d'informatien ende mesuren der selver om de saecke voor de voors. leenmannen ofte elders te worden getermineert naer volgende der exigentie ende de delicten, mitsgaeders om alle keuren en breucken daarvan procederende t'innen ende t'ontfangen ende voorts te doen allen hetgene een goede ende getrouwen hoofschouteth, opperjager, warantmeester, pluym Graeff en redelycken dienaer schuldigh is en behoort te doen tot de eeren, reghten, vryheden, salarissen, baten profyten ende vervallen daertoe staende ende behoorende, waer op ende van hem int bedienen van de voors. officien wel ende getrouwelyck te quytten, recht, wet ende justitie te doen ende administreren ende van d'exploiten ende breuken die onder de voors. officien vallen sullen goede ende rechtveerdighe rekeninge te doen, mitsgaders hem te regulieren naer d'instructie gemaeckt ofte alnogh te maecken op de exercitie van d'officieren van justitie en andere, sal den voors. Carolus De Fierlant gehouden wesen te doen den behoorelycken eedt, alsmede den grooten eedt geprescribeert door haere Majesteyts plaecaerten in handen van m'heer Patrieus De Neny raedt van staet van haere keyserlycke ende conincklyke Majesteyt hooft ende president van haeren geheymen raede, die wy tot dien versoecken ende committeren: Welcken eedt gedaen synde, ontbieden ende bevelen wy alle onse officieren, justicieren ende andere dien dit aengaen sal, den voorn. Carolus de Fierlant voor hooft schouteth, opperjager, warantmeester ende pluymgraeff ontfangen, kennen ende gehoorsaem syn gelyck sulckx behoort, mitsgaders van de eeren, rechten, vryheden, salarissen, boeten, profyten ende vervallen voorts doen ende laten gedoogen rustelyck ende vredelyck ende voleumentlyck genieten ende gebruycken, cesserende alle heletten ende wederseggen der contraire des toironde hebben wy desen onderteckent ende met onsen segel bedrukken laten. Gegeven tot Wien den 25ten der maend Maert 1758 was onderteckent Emanuel Due de Sylva Tarouca et Turnhout, ende gesegelt met den segel van Syn Excellentie gedrukt in rooden lack onder stont by ordonnantie synder excellentie (get.) de Sollio: leeger stont:

Ce jourd'hui quatrieme d'Avril mil sept cent cinquante huit, Charles de Fierlant a prêté le serment dont il est chargé au blanc de cette, et ce es mains de nous Conseiller d'état de l'Impératrice Reine, chef et president du conseil privé de Sa Majesté a ce requis par son

excellence le Due de Sylva Tarouca et de Turnhout (signé) Neny. Nogh leeger stont:

Op heden den 7. July 1758 is dese patente met den act van eedt geregistreert ter gresie van den souvereynen raede van Brabant in conformiteit van den 11e art. van het plaecaert van 12 january 1746. (Get.) P. Van Cutshem.

Welcken volgende, naer dat de voors. commissie publicequeelyck was voorgelesen heeft den voors. heere Carolus de Fierlant als hooft schouteth, opperjager, warantmeester ende pluymgraeff genomen actuele ende reële possessie gelyck syner voors. vaeder den selven daer te eerenwegen was instellende. In teecken der waerheyt hebben wy schepenen dese beneffens onsen gesworen clercq onderteckent desen utante.

(Get.) F. Van Eyck, G. Dewilde, J. S. Stappers, J. F. Verstylen, P. G. Snyders, C. P. D. Vanbreugel de Kerkem, Ad. Metten en Geerts.

N.

EXTRACT uit het resolutie-boeck der stad en Vryheid Turnhout, 16 april 1761.

« Op de convocatie van jonker G. A. De Fierlant, heer van Eschcloo, hoofschouteth deser stadt, syn ter schepene Camer alhier gecompagneert, die heeren schepenen, gesworens ende commiteerden uyt de gemeynte dese onderteckent, hebbende aen dewelcke den heere Convocant is overleggende den Causus enz. over het rectoraetschap enz. enz.

Soo versoeckt den heere Convocant op het een en d'ander resolutie: « Op het 1^e point raeckende het rectoraetschap is geresolveert van den tegenwoordigen rector den eerwerden heer Petrus Van Gestel tegen St-Jan eerstemende van syn rectoraetschap te bedancken, met opsegginge van gagie onder presentatie nochtans van de gagie te suppleren tot baefnisse, in cas hy soo langhe wilt blyven doceren, committerende mits den eersten notaris des aensoght synde van de insinuatie deser resolutie aen den voors. heere rector te doen ende sal daer van geven behoorelyck relaes. »

O.

Ondergess theologant in t'groot collegie tot Loven verclaere ende attestere ter requisitie ende instantie van de heeren regenten der stadt ende Vryheydt Turnhout ende in faveur van justitie eedt biedende des noodigh ende aensoght synde, dat ick over dry jaeren geproclaameert geweest synde den eerste van de philosophie van de universiteyt van Loven, den heere regent van t'castro my heeft geseyd als wy naer Turnhout syn vertrocken; dat uE den standaert, door my

becosticht, tot Turnhout voor eene memorie moeste vereeren aen de studenteschole, gelyck ick hebbe gedaen, soo nochtans dat den heere gewescne rector derselve scholen Van Gestel sonder myn toedoen ofte kennis sigh meester heeft gemaect van standaert sonder dat het oyt myne intentie is geweest den selven standaertaen gemelden heere rector te vereeren in synen privativen behoefte maer wel aen de studenten om bewaert te worden door hun ende hunne naercomelingen ende want enz. l'oirconde etc. Turnhout desen derden october 1761.

JACOBUS BOSCH.

